

לצדך, ברגעים החשובים של החיים

* 9696 • www.btl.gov.il

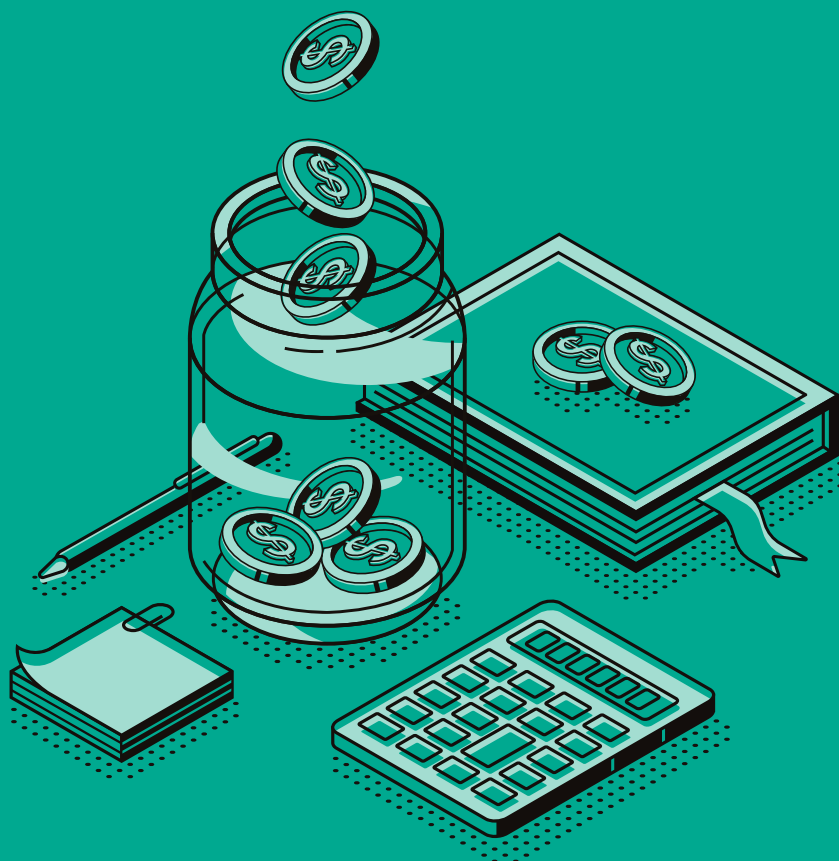
הביטוח הלאומי

שירות היעוץ לאזרח
הותיק ומשפחתו

הגיון להחדש

עיתון לאנשים מתחדשים

גליון מס' 32 | דצמבר 2021

תכנון החיים קדימה

היבטים כלכליים, משפטיים,
רפואיים ואישיים.

מידע זכויות - הגיל החדש

לידיעת הקוראים: עדכוני זכויות לקראת שנת 2022

לקראת שנת 2022 יחולו שינויים רבים. מובאים לידיעתכם ולנוחותכם עיקרי השינויים. כל המידע מופיע באתר האינטרנט של המוסד לביטוח לאומי www.btl.gov.il. את המידע ניתן לקבל גם במרכז התמיכה והמידע הארצי של אגף הייעוץ לאזרח הוותיק ומשפחתו בטלפון 9696*.

העלאת גיל פרישה - נשים ילידות 1.1.1960 ואילך
במסגרת עדכוני חקיקה נקבעה העלאת גיל פרישה לנשים ילידות ינואר 1960 ואילך. גיל הפרישה יעלה בהדרגה מגיל 62 עד גיל 65, להלן טבלת גיל הפרישה המעודכנת:

מ-1/1960 עד 12/1960	גיל 62 ו-4 חודשים
מ-1/1961 עד 12/1961	גיל 62 ו-8 חודשים
מ-1/1962 עד 12/1962	גיל 63
מ-1/1963 עד 12/1963	גיל 63 ו-3 חודשים
מ-1/1964 עד 12/1964	גיל 63 ו-6 חודשים
מ-1/1965 עד 12/1965	גיל 63 ו-9 חודשים
מ-1/1966 עד 12/1966	גיל 64
מ-1/1967 עד 12/1967	גיל 64 ו-3 חודשים
מ-1/1968 עד 12/1968	גיל 64 ו-6 חודשים
מ-1/1969 עד 12/1969	גיל 64 ו-9 חודשים
מ-1/1970 ואילך	גיל 65

זכויות לנשים מובטלות בגילאי 60-67

תקופת הזכאות לדמי אבטלה הוגדלה: אפשר לקבל דמי אבטלה עבור 300 ימים (במקום 175 ימים), בתקופה של 18 חודשים (במקום 12 חודשים)

נשים שהחלו לקבל דמי אבטלה בתקופה שבין פברואר 2021 עד דצמבר 2021, יקבלו אוטומטית תוספת של עד 125 ימים בתקופה של 18 חודשים. אולם סך ימי האבטלה שיקבלו ב-18 החודשים, לא יעלה על 300 ימים.

מענק מעבר - גובה המענק עד 4,000 ש"ח

אישה שנולדה בין השנים 1960-1966 (בנות 55 ומעלה שמושפעות מהעלאת גיל הפרישה) עשויה לקבל מענק חודשי למשך ארבעה חודשים לכל היותר, החל מגיל 62, אם התקיימו

- בה כל התנאים הבאים (הזכאות למענק תיבחן רק בחודשים שבהם התקיימו כל התנאים, כאמור):
 - אין לה הכנסות מעבודה שכירה \ עצמאית
 - צברה תקופת אכשרה לקצבת אזרח ותיק, או פטורה מתקופת אכשרה
 - אינה מקבלת אחת הגמלאות הבאות בין גיל 62-62.4: נכות כללית, הבטחת הכנסה או מזונות
 - הכנסתה החודשית אינה עולה על 7,750 ש"ח בחודש (פנסיה, גמלאות, פנסיה מחו"ל ועוד)
 - היא הצהירה כי הכנסותיה ההוניות השנתיות אינן עולות על 60,000 ש"ח בשנה
 - היא לא קיבלה דמי אבטלה מוארכים עד גיל 62.4 בין הגילאים 62-62.4 דמי אבטלה שוללים זכאות למענק מעבר
 - היא אינה בחופשה ללא תשלום מיוזמתה
- מי שמקבלת קצבת שארים או קצבת תלויים - הכנסות אלה יילקחו בחישוב הזכאות למענק.

העלאת קצבה למקבלי קצבת אזרח ותיק עם השלמה לנכות:
סכום קצבת אזרח ותיק עם השלמה לנכות עלה רטרואקטיבית מינואר 2021. התשלום הועבר/יועבר לבנק באופן אוטומטית לפי הפירוט הבא:

למי שהגיע לגיל פרישה (נשים: 62, גברים: 67) לפני ינואר 2021
הפרשים עבור ינואר עד יוני 2021 שולמו במענקים בחודש מרץ 2021 ויוני 2021.

ב-22.2.2021 יתקבלו הפרשים עבור השלמת הקצבה לחודשים יולי עד דצמבר 2021 בסך 190 לחודש, לנכים בכל הדרגות. בינואר 2022 תהיה העלאה נוספת של הקצבה בסך 284 ש"ח בחודש, לנכים בכל הדרגות.

למי שהגיע לגיל פרישה אחרי ינואר 2021:

הפרשים עבור ינואר עד יוני 2021 שולמו במענקים בחודש מרץ 2021, יוני ונובמבר 2021.

ב-22.2.2021 ישולמו הפרשים עבור השלמת הקצבה לחודשים יולי עד דצמבר 2021, בהתאם לדרגת אי-הכושר.

מקצבת ינואר 2022 יהיה סכום הקצבה החדשה למי שהגיע לגיל פרישה לאחר 1.1.21 כמפורט בעמודה האחרונה בטבלה:

דרגת נכות (אי כושר)	הפרשים עבור חודשים ינואר עד יוני 2021 (ישולם ב-28.11.21)	הפרשים עבור חודשים יולי עד דצמבר 2021 (ישולם ב-22.2.22)	סכום הקצבה החדשה מינואר 2021
100%	1,134 ש"ח (189 ש"ח בחודש)	2,274 ש"ח (379 ש"ח בחודש)	3,700 ש"ח
74%	834 ש"ח (139 ש"ח בחודש)	1,680 ש"ח (280 ש"ח בחודש)	2,522 ש"ח
65%	732 ש"ח (122 ש"ח בחודש)	1,476 ש"ח (246 ש"ח בחודש)	2,273 ש"ח
60%	678 ש"ח (113 ש"ח בחודש)	1,362 ש"ח (227 ש"ח בחודש)	2,135 ש"ח

עדכון מבחן הכנסות לקבלת קצבת אזרח ותיק בין גיל פרישה (גיל מותנה) לגיל 70:

כדי לעודד את המשך התעסוקה לאחר גיל פרישה, הוחלט להגדיל את סכום ההכנסה המרבי שרשאים מבוטחים להשתכר בין גיל הפרישה לגיל 70, ללא קיזוז מקצבת אזרח ותיק. מי שמשתכר מעל הסכומים הרשומים מטה יוכל לקבל קצבה יחסית או לבחור שלא לקבלה. מעל סכומים מסוימים ובהתאם למצב המשפחתי, ייתכן שלא תהיה זכאות לקצבה. מי שאינו מקבל קצבה בשל הכנסות גבוהות מעבודה, צובר 5% תוספת דחיית פרישה לכל שנת דחיית פרישה.

העלאה תתבצע ב-2 פעימות: פעימה ראשונה ב-1.22 ופעימה שנייה ב-1.23.

שנת 2023	שנת 2022	שנת 2021	יחיד
7,750 ש"ח	6,749 ש"ח	6,014 ש"ח	למי שיש בן/בת זוג עפ"י הגדרת חוק הביטוח הלאומי*
10,331 ש"ח	9,000 ש"ח	8,019 ש"ח	בעד כל תלוי נוסף

* בן זוג – בן 70 ומעלה או מתחת לגיל 70 וסך הכנסותיו מכל מקור שהוא עד 6,014 (נכון ל-2021)
בת זוג – בת 67 ומעלה או מתחת לגיל 67 וסך הכנסותיה מכל מקור שהוא עד 6,014 (נכון ל-2021).

השלמת הכנסה - עדכונים משנת 2022

החל מינואר 2022 תגדל תוספת השלמת הכנסה לזכאים שמקבלים קצבת אזרח ותיק או קצבת אזרח ותיק מיוחדת או קצבת שארים.

מצ"ב פירוט סכומי קצבה + השלמת הכנסה מלאה:

	טרם מלאו 70	מלאו 70	מלאו 80
יחיד	3,710 ש"ח	3,746 ש"ח	3,783 ש"ח
זוג	5,862 ש"ח	5,920 ש"ח	5,978 ש"ח

החל מינואר 2022 יהיה עדכון בגובה הכנסה מעבודה שלא יילקח בחישוב, למי שמקבל השלמת הכנסה:

	סכום הכנסה מעבודה שלא יילקח בחישוב עד 31.12.2021	סכום הכנסה מעבודה שלא נלקח בחישוב השלמת הכנסה מ-1.1.22
יחיד	2,268 ש"ח	2,479 ש"ח
זוג	2,691 ש"ח	2,902 ש"ח

מי שתביעתו להשלמת הכנסה נדחתה בעבר כי סכום קצבת אזרח ותיק וקצבת שארים היה גבוה מסכום קצבה עם השלמת הכנסה, עשוי להיות זכאי להשלמת הכנסה. יש להגיש תביעה בהקדם.

לקבלת סיוע ותמיכה בנושא מיצוי זכויות בביטוח לאומי ומידע על שירותים בקהילה, הנכם מוזמנים ליצור קשר טלפוני עם מרכז התמיכה והמידע הארצי של אגף הייעוץ לאזרח הוותיק ומשפחתו בביטוח הלאומי 9696*, בימי ראשון עד חמישי בין השעות 09:00-13:30. לאחר שעות הפעילות אפשר להשאיר הודעה בנתב השיחות.

מי צריך תכנון כלכלי ורכושי בגיל השלישי?

תכנון כלכלי ורכושי הוא חשוב בכל שלב בחיים, ולא פחות בגיל זקנה. תחילה יש לתכנן את הפרישה בהיבטים הכלכלי והאישי, ואחר כך לשוב ולתכנן בתקופת הזקנה בהתאם למצבי החיים המשתנים, לנסיבות משפחתיות ולהתמודדויות בריאותיות. תכנון פיננסי תואם גיל - התחילו עכשיו!

ד"ר אמירה פז *

לרבים נדמה כי בהגיענו לגיל פרישה, מה שנצבר נצבר וכבר אין מה לעשות, בטח שלא לתכנן קדימה. אבל ההפך הוא הנכון. בכל שלב ושלב בתהליך ההזדקנות יש לבחון מה התקציב העומד לרשותנו, מה הזכויות המגיעות לנו, אילו הוצאות צפויות לנו בטווח הקצר והארוך, ולהכיר נושאים כמו מיסוי, השקעות וכלים פיננסיים בזקנה. ההבנה כי יש לתכנן את הפרישה הן בהיבט הכלכלי והן בהיבט האישי הובילה מקומות עבודה ויועצים רבים לתת ייעוץ לאנשים שעומדים לפרוש. אולם מה שמתאים בזמן הפרישה עלול להשתנות בשל מצבי חיים, נסיבות משפחתיות (כמו הצורך לסייע לבני הדור הבא) והתמודדות לא צפויה עם משבר בריאותי. במאמר זה אסקור מה נכון להביא בחשבון בכל שלב ואיך נכון לבדוק את הנושאים העומדים לפתחנו.

הפרישה מהעבודה - זמן בדיקה ובירור

בשעה טובה, הגיעה העת לפרוש. אנחנו חולמים על מסעות בעולם, על תחביבים שלא היה לנו זמן עבורם, על הרצאות וקונצרטים ועוד. זה הזמן לבחון מצד אחד את המשאבים העומדים לרשותנו, כמו גובה הפנסיה והחסכונות שלנו, ומהצד האחר את ההוצאות הצפויות לנו ואילו חלומות נוכל לאפשר לעצמנו. עלינו לברר עם עצמנו אם נכונה לנו בשלב זה פרישה מלאה, שכן מלבד היתרונות הבריאותיים הטמונים בהמשך עבודה, ייתכן שרצוי גם להמשיך לחסוך. רבים מאיתנו יגלו שאין להם ברירה ועליהם למצוא מקורות הכנסה או לחלופין, עליהם להצטמצם מאוד. יתרון נוסף בהמשך עבודה לאחר פרישה נוגע לקצבת הזקנה. המשך עבודה עשוי לדחות אותה, באופן חלקי או מלא, ולתגמל אותנו בתוספת ותק בגין כל שנה שבה עבדנו עד גיל 70.

רבים מאיתנו חולמים ומתכננים את עתידנו. כדי להגשים את החלומות והרצונות שלנו, נדרש תכנון פיננסי שיאפשר אותם. אולם לרבים אין כלים או יכולת לעשות זאת, ואחרים פועלים על סמך אינטואיציה בלבד. בשנים האחרונות נשמעת ביקורת רבה על בני הדור הצעיר שאינם חוסכים או מתכננים, אלא "חיים את הרגע". לעומתם, אצל בני הדור המבוגר הרצון לתכנן ולהתכונן לעתיד לצד תרבות ותפיסת חיים שאפשרו זאת, סייעו לבניית תשתית כלכלית ארוכת טווח. כבר עם לידת ילד או ילדה, הייתה נפתחת תוכנית חיסכון כדי לממן בעתיד לימודים, חתונה או רכישת דירה. החשיבה הייתה עם הפנים קדימה ופחות התמקדה ב"כאן ועכשיו". אך אפילו בני הגיל השלישי והרביעי, שהורגלו לחשוב על עתידם כשהיו צעירים, נוטים פחות לתכנן ככל שהם מזדקנים ולעיתים אף שוגים בתפיסה שאין צורך בתכנון כזה.

אולי פעם הייתה נכונה התפיסה הזאת. לפני כמאה וחמישים שנה הגדיר אוטו פון ביסמרק את גיל 65 כגיל הזקנה – הגיל שבו האדם הופך "רשמית" לזקן ופורש לחיים מלאי שלוה ללא טרדות עבודה. תוחלת החיים אז הייתה 47 שנים והסיכוי להזדקן ולהגיע לגיל 65 היה נמוך. עם העלייה המשמעותית בתוחלת החיים מאז צפויים רבים לא רק להגיע לגיל הזה, אלא לחיות לפחות עוד 20 שנה אחריו. על כן נדרש תכנון אישי בכל שלב ושלב. כיום מקובל לחלק את תקופת הזקנה לשלוש תקופות:

- זקנה צעירה – בני 65-75 – רבים עדיין עובדים (בדרך כלל באופן חלקי);
- זקנה אמצעית – בני 75-85 – אם הגעת אליה והבריאות תקינה, יהיו התרבות והתיירות מנת חלקך;
- זקנה מופלגת – 85 ומעלה – השלב האחרון בחיים שבו שיקולי הבריאות והסיעוד מנחים את ההתנהלות היומיומית.

קוראים יקרים,

תכנון החיים קדימה אמור להעסיק אותנו בכל שלבי חיינו הבוגרים, אך הנושא עולה ביתר שאת בעת הבגרות המתקדמת ובמיוחד לקראת גיל הזקנה.

בעבר הרחוק התבססה התפיסה השמרנית והמסורתית המקובלת בנוגע לתקופת הזקנה רק על ההדדיות ועל המחויבות המשפחתית והשבטית. משימת חייו של האדם הייתה לבנות לעצמו משפחה שעליה יסתמך לאורך השנים ובעיקר בעת הזקנה.

השינויים הרבים במבנים החברתיים, בתפיסת המשפחה ובהתפתחות המקצועית והאישית של האינדיבידואל בעידן המודרני הובילו לשינוי בתפיסה שלנו את תקופת הזקנה. אחד השינויים המרכזיים נעוץ בהבנה שאיכות החיים מחייבת שמירה על העצמאות בזקנה, בכל הרמות ובכל המובנים, מצרכים לגיטימיים, כמו שייכות חברתית וביטחון קיומי, ועד הגשמה עצמית. אלה הפכו למונחים מוכרים ומקובלים, והם נכנסו ללקסיקון השיח היומיומי שלנו כצורך קיומי ששואפים אליו, והוא סטנדרט חיים עכשווי. העצמאות שלנו בד בבד עם מטרות חדשות שאנו מציבים לעצמנו תרומות לחיוניות קיומנו המעשי והרוחני, ומסייעות לנו לשמור על ביטחוננו ועל הרלוונטיות שלנו בתוך הזרימה הגועשת הזו של הקדמה.

בהתכנסות חברי המערכת לבחור נושא לגיליון זה, אספנו ערב רב של תכנים שכולם נושקים "לתכנון החיים קדימה" לקראת הזקנה. התמונה התבהרה וחיזקה את חשיבות הנושא ואת חובתנו לספק מידע ולעורר מודעות לתכנון מוקדם במגוון תחומים. בגיליון זה תמצאו אסופת מאמרים הרלוונטיים לתכנון החיים קדימה בהיבטים רפואיים, משפטיים, כלכליים ואישיים.

כבר בתחילת שנות ה-2000 ראינו שחובה לגעת בנושאים הקשורים לתכנון החיים בהיבטים הכלכלי, החברתי והתרבותי, תוך כדי חשיפה מעשית למימוש הזכויות ולהרחבת הידע על השירותים השונים בקהילה. נקודת המוצא שלנו הייתה תכנון עתיד טוב יותר עבור הפרט ומשפחתו. במסגרת ימי מידע לאנשים בגילים הרלוונטיים, חשפנו אנשים לזכויות האזרח הוותיק, ולהשלכות ולמשמעות הכניסה לעולם הזקנה, וזאת טרם הגיעם לגיל זקנה (62 לנשים, 67 לגברים).

בשנים האחרונות הרחבנו את העשייה שלנו בנושא בשיתוף אש"ל-ג'וינט והמשרד לשוויון חברתי בפיתוח תוכניות חשובות, כמו סדנאות הכנה לפרישה באזורים שונים בארץ, ובפרט לאוכלוסיות שאינן זוכות להשתתף בתוכנית הכנה לקראת הפרישה במקומות העבודה.

"שובר לעתיד" הוא רעיון שהתגבש באגף הייעוץ לאזרח הוותיק ומשפחתו, מתוך נגיעה בחייהם של אזרחים רבים שאינם זוכים להשתתף במסגרות המכינות אותם לקראת העתיד בזקנה. כמנהלת אגף "ייעוץ לאזרח הוותיק ומשפחתו" כבר יותר משני עשורים, אני רואה חשיבות עצומה בהגשמת הרעיון ובהחלתו במסגרת חוק הביטוח הלאומי. מדובר בזכות הניתנת למימוש בהשתתפות בסדנאות מתוכננות ומותאמות לצורכי המשתתפים, ובעיקר כחלק מתפיסת הביטחון החברתי של הפרט בישראל. השותפים לדרך ביוזמה זו הם רבים וטובים ולכולנו מטרה משותפת – הובלת החברה למקומות בטוחים יותר ולהתבוננות מושכלת יותר על תקופת החיים המאוחרת.

כהרגלי, אציין את אלפי המתנדבים בשירות "ייעוץ לאזרח הוותיק ומשפחתו" המהווים עבורנו מקור להשראה ודוגמה אישית, ומעניקים לנו מדי יום מתנות יקרות – את חוכמת החיים שלהם ואת ניסיונם העשיר.

שלכם,

ורה שלום | מנהלת אגף הייעוץ לאזרח הוותיק ומשפחתו, הביטוח הלאומי

מו"ל

אגף הייעוץ לאזרח הוותיק ולמשפחתו, ביטוח לאומי

עורכת

שרון כץ

חברי מערכת

ורה שלום

מנהלת אגף הייעוץ לאזרח הוותיק ולמשפחתו, ביטוח לאומי

דפנה כהן

סגנית מנהלת אגף הייעוץ לאזרח

הוותיק ולמשפחתו, ביטוח לאומי

עירית בינות

אחראית תחום הדרכה באגף הייעוץ לאזרח הוותיק ולמשפחתו, ביטוח לאומי

שירלי להב פריס

מנהלת מרכז התמיכה והמידע הארצי *9696 שירות הייעוץ לאזרח הוותיק ומשפחתו,

ביטוח לאומי

גדי פורת

מנכ"ל ועורך, דורות

לקידום אוכלוסיה מבוגרת

עריכה והפקה

דורות לקידום אוכלוסיה מבוגרת

עיצוב גרפי

סיגלית סבטליט

כתובת להחזרת דברי דואר

ביטוח לאומי, סניף רמת גן

רחוב חשמונאים 15, רמת גן

כתובת המערכת

ת.ד. 1417 כפר סבא

טל. 09-7658088

פקס. 09-7662661

gilhadash@gmail.com

תכנון משפטי-רפואי לקראת ובעת זקנה

עצם הבחירה להסדיר באופן משפטי עניינים רכשיים ובריאותיים מאפשרת לאנשים זקנים לקיים שיח משמעותי על העדפותיהם בעתיד. השיח עשוי לתרום לשקט הנפשי של האדם ולהקל בעתיד גם על משפחתו

עו"ד כרמית טולדנו *

ככלל נהוג לחלק את המסמכים לתכנון משפטי בזקנה לשתי קטגוריות – האחת, תכנון משפטי בעניינים כספיים. כלומר, מי יטפל בנכסים, בחשבונות הבנק ובכספי ההשקעות? השנייה, תכנון משפטי בעניינים רפואיים ואישיים, ומהותו – העדפות מגורים, טיפול סיעודי וטיפול רפואי כגון ניתוחים ובדיקות. למעשה התכנון המשפטי מתכנן לקראת מצב בו אנשים זקנים שמפאת קושי קוגניטיבי לא יוכלו לקבל החלטות בעצמם ועבור עצמם בעודם בחיים. וזאת בשונה מצוואה המתכננת חלוקת רכוש שתבצע לאחר פטירה.

לתכנון המשפטי כמה מטרות: ראשית, עריכת המסמכים מאפשרת בחירה אוטונומית ואישית ושליטה במידת מה במצב שבו לא תהיה לאדם אפשרות להביע את רצונו. כך, למשל, אישה הבוחרת להעניק ייפוי כוח לבנה ומצרפת הנחיות כיצד לפעול, מאפשרת שהטיפול בה בבוא העת יהיה על פי רצונותיה ולא רק לפי שיקול הדעת של הבן שלה.

שנית, בדומה לרפואה מונעת, עריכת המסמכים עשויה לצמצם או למנוע "מחלות משפטיות" כגון תביעות בבתי משפט, סכסוכים בין בני משפחה בנוגע לאופן הטיפול באדם הזקן, או מחלוקת בין הצוות הרפואי או הסיעודי לבין בני המשפחה

בשלושת העשורים האחרונים החברה הישראלית עוברת תהליכים חוקיים ומשפטיים המאפשרים לאנשים זקנים להתכונן לרגע שבו לא יוכלו לקבל החלטות בענייניהם בשל ירידה במצב הקוגניטיבי מכל מיני סיבות, כמו דמנציה ואלצהיימר. מגפת הקורונה הציפה את הצורך הזה ביתר שאת. היא העצימה את העיסוק בדילמות אתיות הקשורות להקצאת משאבים רפואיים לאנשים זקנים הזקוקים לטיפול מציל חיים, במציאות של משאבים רפואיים מוגבלים. לאור העלייה בתוחלת החיים והזדקנות האוכלוסייה בישראל הפך נושא כלי התכנון המשפטיים, בייחוד בעניינים רפואיים, לחלק חשוב מהזכויות המשפטיות של אנשים זקנים. בעשור האחרון התרחבו אפוא הכלים המשפטיים לתכנון עתידי, בד בבד עם עלייה במודעות הציבור לנושא. הצירוף "כלים משפטיים" מתייחס למעשה לכמה מסמכים המסדירים את רצונותיהם של אנשים זקנים לטיפול עתידי בהם. בהכרת המסמכים ותפקידם, וחתומיה עליהם על פי דרישות החוק, יש כדי ליצור בהירות גדולה בכל הקשור לטיפול ולעתידי של האדם הזקן. תהליך תכנון כזה מסייע לקיים שיח, שאחרת אולי לא היה מתאפשר, ולפשוט תהליכים, ולהקל על ניהול חייו של אדם בתקופת הזקנה.

מימוש אפשרות הבחירה

התכנון המשפטי לקראת ובעת זקנה נעשה באמצעות הכנת מסמכים משפטיים המאפשרים לבחור מבעוד מועד מי יקבל החלטות בעניינים הרכשיים, האישיים והרפואיים במקום האדם. במילים אחרות, כיום אנשים יכולים למלא, בעודם כשירים ולרוב גם בריאים, מסמכים שיבטאו את רצונותיהם ואת העדפותיהם האישיות במצבי חולי עתידיים. מסמכים אלה ידועים בשמות: ייפוי כוח רפואי, ייפוי כוח מתמשך והנחיות רפואיות מקדימות.

התכנון המשפטי לקראת ובעת זקנה נעשה באמצעות הכנת מסמכים משפטיים המאפשרים לבחור מבעוד מועד מי יקבל החלטות בעניינים הרכשיים, האישיים והרפואיים במקום האדם, כך שהמסמכים מבטאים רצונות והעדפות אישיות

” לרבים נדמה כי בהגיענו לגיל פרישה, מה שנצבר נצבר וכבר אין מה לעשות, בטח שלא לתכנן קדימה. אבל ההפך הוא הנכון

אותן מבעוד מועד. רובנו משלמים ביטוח לאומי בכל שנות עבודתנו ומאמינים כי בקרות מקרה סיעודי נקבל עזרה. לא כולם מודעים כי זכויות אלה מותנות בגובה ההכנסה – האישית והזוגית – וכי ייתכן שגמלת הסיעוד תהיה חלקית אם בכלל.

דאגה לילדים ולנכדים – האם לתת להם חכה או דגים?

הסוגיה הזאת מאפיינת את השנים האחרונות ויש לה השפעה רבה על תכנון כלכלי בזקנה – הצורך לסייע לדור הבא. יוקר המחיה, אורח החיים המודרני, המגיפה הנוכחית והבדלי תרבות גורמים לכך שרבים מבני דור ההמשך נסמכים על שולחן הוריהם שנים רבות. אולם לצד הדאגה לילדים ולנכדים, יש להביא בחשבון את הצורך לדאוג לעצמנו לאורך זמן. אנחנו צריכים לשאול את עצמנו: "האם לתת להם דגים או חכה?" דהיינו, האם לסייע לילדים במשאבים כמו זמן (לדוגמה, שמירה על נכדים) ולאפשר להם לעבוד ולהתקדם, או לתת משאבים כלכליים כמו כסף או דיור? הרצון לסייע כלכלית גדול יותר בזקנה הצעירה לצד סיוע בהיבטים אחרים. מנגד, אם יש נכסים רבים במשפחה, יותר מהדרוש לנו לזקנתנו, כדאי להשקיע מחשבה בעיתוי הנכון להעברתם לבני המשפחה – האם בחיינו או לאחר מותנו ומהן ההשלכות של כל החלטה?

ככל שהגיל עולה חשוב לערב גם בני משפחה בתהליך התכנון העתידי. לא פעם שומעים על בני משפחה הבאים לטפל ביקיריהם, והם מגלים חוסר ידיעה מוחלט באשר לנכסים וההתחייבויות העומדים לרשותם. תכנון נכון כולל: מתן ייפוי כוח לחשבון הבנק, הכנת רשימות מסודרות של נכסים, ביטוחים, מקורות הכנסה (קצבאות, גמלאות מחו"ל ועוד) וחוזים. ככל שנקדים לשלב את הדור הבא, לפחות במתן מידע, כן ייטב, למקרה שנצטרך עזרה בניהול עניינינו הפיננסיים והרכשיים. אומנם לפעמים המציאות המשפחתית היא מורכבת ואינה מאפשרת זאת, אך ברוב המקרים השילוב אפשרי ואף רצוי. אין עיתוי נכון או מדויק לשיחה עם בני המשפחה הצעירים או עם בני הזוג על מה נרצה שיקרה אם חס וחלילה ניפול למשכב או לא נהיה בצלילות הדעת, אך רצוי לא לדחותה מאוד כדי שלא יהיה מאוחר מדי.

כלי חשוב שצובר פופולריות בשנים האחרונות ודורש פתיחות משפחתית לצד ייעוץ והגדרה נכונים הוא ייפוי כוח מתמשך. הכלי המשפטי הזה מאפשר לנו להורות על מה שיעשה ברכשנו ובגופנו, אם לא נוכל לתת הנחיות בעצמנו (לדוגמה במקרים של ירידה קוגניטיבית משמעותית). הכלי הזה הוא גם הזדמנות לשתף את בני המשפחה ולעשות סדר בעניינינו. מלבד השימוש בייפוי כוח מתמשך, יש חשיבות רבה להחלטות, באשר ליחסים הפיננסיים בינינו לבין הדורות הבאים במשפחה, המשך בעמוד 9 <<<

מלבד הכנסות מעבודה או מקצבה, תכנון פיננסי תואם גיל צריך להתייחס לכל הנכסים הפיננסיים ולרכוש שצברנו במשך החיים, ולבחון אם אנחנו מנהלים אותם בהתאם לצרכים שלנו. גם בעת הפרישה עולה הסוגיה כי לוותיקים שבנו עדיין יש אפשרות למשוך סכום הוני במקום קצבה חודשית. לעיתים אנחנו פוגשים באנשים שיש להם נכסים, אך הם לא נזילים. כמו מישוה שגר בדירה גדולה ויקרה בעיר גדולה, אך אין לו כסף נזיל לממן את מחייתו. כאן יש לשקול לשלב כלים דוגמת "משכנתה הפוכה" המאפשרת לקבל קצבה חודשית כנגד משכון חלק מהנכס או כולו, ולאפשר תנאי מחיה טובים יותר בהווה.

ניהול השקעות בגיל המבוגר צריך אפוא להתחשב בכלל הנכסים הקיימים ובצרכים העתידיים, ולנקוט גישה שמרנית, כלומר "שונאת סיכון", שמטרתה לשמר את ערך הנכסים כדי שישרתו את בעליהם בזקנתם. ניהול נכסים בימינו חייב להתחשב גם בנושאי מיסוי ולישים דגש במיסוי בעת הורשה כדי להעביר באופן מיטבי נכסים גם לדור הבא.

היערכות למצבים מורכבים – האם הכיסוי הביטוחי שלכם מספק?

ניהול פיננסי נכון מחייב התבוננות מאתגרת שרבים מאיתנו נמנעים מלהתמודד איתה. התבוננות זו דרושה במיוחד במצבי סיכון שעלולים להתעורר ככל שהגיל עולה. מצבים בריאותיים קשים או הפיכה לחולים סיעודיים הם תרחישים אפשריים בכל שלבי החיים, אולם הסיכוי להם הולך וגדל ככל שמזדקנים. לכן מלבד חסכונות ומקורות כספיים, יש לבחון את הכיסויים הביטוחיים שלנו, בין שמדובר בביטוחי בריאות ובין שבביטוחים סיעודיים. אלה יאפשרו לנו להתמודד עם הוצאות צפויות בעתיד.

לא בכל גיל אפשר להצטרף לתוכנית ביטוח ולכן יש לשקול הצטרפות בגילים צעירים ככל האפשר, בעיקר בתקופת הזקנה הצעירה. בכל שלב יש לבחון אם הכיסוי הביטוחי הולם את הצרכים שלנו, מה הכיסוי המגיע לנו ואם אין לנו עודף ביטוחים (כמו ביטוח בריאות פרטי הנותן רק מעט יותר מהביטוח המשלים בקופת החולים, או כיסויים שכבר אין בהם צורך). בצד העלויות יש לתכנן לא רק הוצאות בריאות החורגות מהכיסוי של קופות החולים, אלא גם הוצאות לעזרה בבית, להתאמת המגורים או לפעמים לפתרון מוסדי מחוץ לבית. בהקשר הבריאותי יש להתייחס גם לזכויות שלתפיסתנו מגיעות לנו מהמדינה ולברר

מידע וטפסים

- למידע וטפסים מטעם האפוטרופוס הכללי בנושא ייפוי כוח רפואי (טופס ד'): www.gov.il/he/service/medical_continuous_power_of_attorney
- למידע מטעם האפוטרופוס הכללי בנושא ייפוי כוח מתמשך (לעניינים רכשיים, אישיים ורפואיים): www.gov.il/he/service/edit_and_deposit_continuous_power_of_attorney
- למידע וטפסים מטעם משרד הבריאות בנושא ייפוי כוח מקוצר והנחיות מקדימות לפי חוק החולה הנוטה למות: www.gov.il/he/service/dying-patient-request

כמאיימים, לא נעימים ואולי אף להציף רגשית את הצדדים המעורבים, אך בתיווך נכון ובהינתן סיוע מגורמים מקצועיים – הם עשויים להביא לרווחה אישית ונפשית לכל המעורבים.

התכנון המשפטי מאפשר שיח בין האנשים הזקנים לבני משפחתם בנושאים קשים המעוררים לרוב חשש וחרדה

לסיכום, החוק בישראל מאפשר לאדם תכנון משפטי לקראת ובעת זקנה, כדי להביע את רצונותיו והעדפותיו בנוגע לענייניו הרכשיים, האישיים והרפואיים. בהקשר הרפואי, תכנון משפטי מקיף מצריך חתימה על מסמכים לקבלת החלטות רפואיות בעניינים רפואיים הנדרשים ביום יום ובנוסף חתימה על מסמך בעניינים הקשורים בסוף חיים כאדם נוטה למות. תכנון מוקדם מבעוד מועד מאפשר בחירה אוטונומית של מיופה כוח ואף שיח חשוב עם בני המשפחה, שכן יישום המסמכים תלוי בהם במידה רבה. ■

* עו"ד כרמית טולדנו, עורכת דין העוסקת במשפט וזקנה, ותלמידת דוקטורט בפקולטה למשפטים באוניברסיטת חיפה.

המשך מעמוד 6 <<<

המבוגר, הן באופן אישי והן באופן משפחתי, דבר שרבים מאיתנו מעדיפים לדחותו עד שהחיים כבר לא מותירים ברירה.

החיים במובנם הפיננסי, כמו גם במובנים אחרים, לא רק שאינם מסייעים אחרי הפרישה אלא אף הופכים לעיתים מורכבים יותר. יש לתכנן היבטים שונים – כלכליים, רכשיים, מיסויים – להכיר את הזכויות ולהתמודד עם מחסומים רגשיים, גם אם אינם פשוטים, הקשורים לכל אלה. יש מקום ללמידה עצמית רבה – רבים נרתעים ממנה – או להיוועצות עם מומחים. הם יכולים לסייע בכל תחום בנפרד או בהתבוננות שכוללת את כל התחומים והסוגיות. אפשר לערב בתכנון גם כלים משפטיים העומדים לרשותנו כיום (דוגמת ייפוי כוח וצוואה) ולהכניס מבעוד מועד. באופן טבעי, אנחנו נוטים להדחיק מצבים מורכבים ונמנעים מלהתמודד עימם, אך חוסר תכנון עלול להקשות מאוד בעתיד על היכולת להתמודד עם מצבים קשים בעיקר בריאותיים. התכנון האישי, גם כאשר אנו חיים לבד, הוא תמיד גם תכנון משפחתי כי במקרה הצורך נצטרך להיעזר בקרובים לנו. לכן רצוי שהם יהיו שותפים לתהליך התכנון וידעו מה עומד לרשותם בבואם לסייע. תכנון כלכלי נכון הוא משימה לא פשוטה, אך הכרחית לאורך כל החיים ובפרט בשנות חייו המאוחרות. ■

ולהסדרתם הן בהיבט המשפטי והן בהיבט המיסוי. צוואה היא הכלי המוכר להסדרת העניינים הפיננסיים אך עליה להיות עדכנית, כלומר מותאמת למצב העכשווי. לדוגמה, אם ערכנו צוואה בגיל 40 ומצבנו האישי או הפיננסי השתנה מאז, עלינו לפתוח אותה מחדש ולעדכן אותה אם איננו רוצים להוריש לדור הבא גם את הבעיות.

תכנון כלכלי - צו השעה

מדי שבוע אני פוגשת מבוגרים ובני משפחה בנקודות שבר בריאותיות, והיעדר תכנון ותקשורת כלכלית מגביר את פגיעותן ואת קשיי ההתמודדות שלהן. רק השבוע ביקרה במשרדי משפחה לאחר שהאבא עבר אירוע מוחי ונותר עם פגיעה משמעותית וצורך בטיפול מוגבר. הילדים כואבים את המצב ואינם בקיאים במה שיש להורים, ובת הזוג מעולם לא הייתה מעורבת בניהול הנכסים והכספים. בתוך כל הכאב עלה הצורך לעשות סדר בנכסים ובניהולם, לבחון את תזרים ההכנסות של ההורים ולחשב למה יספיק ואם יענה על הצרכים החדשים, למצוא ביטוחים אם קיימים וללמוד את זכויותיהם. כל אחד מאיתנו יכול להיקלע למצב כזה ללא התראה. הדוגמה הזאת מלמדת על הצורך לתכנן, להכיר וללמוד מה מגיע לנו בגיל

* ד"ר אמירה פז, גרונטולוגית פיננסית, רו"ח ומנכ"לית "בשיבה בריאה", חברה לשירותים רפואיים, רגשיים ופיננסיים לבני הגיל השלישי ובני משפחתם. שירותי החברה מאפשרים לאדם להזדקן בכבוד בבית ובקהילה לאורך זמן.

ייפוי כוח רפואי הוא כלי חשוב לתכנון משפטי, אך הוא מוגבל רק לעניינים רפואיים, כגון ניתוחים ובדיקות, ואינו עוסק בעניינים אישיים וכספיים, כגון חשבונות בנק ותשלומים. למשל, אם מונתה בת עבור אימה כמויפת כוח בייפוי כוח רפואי בלבד, בטופס ד', לא תוכל הבת להחליט בדבר מגורים בבית או במסגרת מוסדית, שכן עניינים אלה נחשבים כעניינים אישיים והם אף כרוכים בנושאים כספיים.

טופס על פי חוק 'החולה הנוטה למות'

חשוב לדעת שכדי להיערך לכל מצבי החולי שבהם לא יוכל אדם להחליט החלטות רפואיות בעצמו, יש לערוך בנוסף לייפוי הכוח הרפואי או ייפוי הכוח המתמשך, גם מסמך לפי חוק החולה הנוטה למות, תשס"ו-2005. חולה נוטה למות הוא אדם המוגדר בחוק כמי שסובל ממחלה חשוכת מרפא ונותרו לו מקסימום שישה חודשים לחיות, גם אם יקבל טיפול רפואי.

חוק 'החולה הנוטה למות' מציע שתי אפשרויות של טפסים: אפשרות אחת, טופס ארוך עם פירוט פעולות רפואיות – על האדם לבחור איזה טיפול ירצה לקבל בעתיד או להימנע ממנו כאשר יהיה 'חולה הנוטה למות', כהגדרת החוק. כדי למלא טופס זה הנקרא 'הנחיות רפואיות מקדימות', יש לקבל הסברים מאחות מוסמכת או מרופאה ולחתום על הטופס בפני שני עדים. אפשרות אחרת, ייפוי כוח לפי חוק 'החולה הנוטה למות' הוא נוסח מקוצר ולפיו לבחור מיופה כוח יחיד או כמה מיופי כוח שיקבלו החלטות עבור האדם הממנה שהפך ל'חולה הנוטה למות' ואינו מסוגל להביע את רצונותיו. ההבדל המרכזי בין שני טפסים אלה – בטופס 'הנחיות רפואיות מקדימות' האדם בוחר עבור עצמו את ההימנעות או את הטיפול העתידי, ואילו ב'ייפוי כוח' אין התייחסות לכל הטיפולים האפשריים וההחלטה היא בידיו של מיופה הכוח. כך או כך, מומלץ, אם כי לא חובה, להפקיד את 'ייפוי הכוח' או את 'הנחיות הרפואיות המקדימות' במרכז הנחיות מקדימות כדי לבדוק את תקינות הטופס, ושם הוא יישמר במאגר ממוחשב. בכל חמש שנים תישלח תזכורת להארכת תוקף המסמך.

העיתוי חשוב

למועד עריכת המסמכים נודעת חשיבות רבה. כדאי לערוך את התכנון המשפטי כאשר יש מסוגלות ויכולת קוגניטיבית לחשוב לעומק ולהחליט על העדפות ורצונות. על כן נכון לערוך שיח כזה ולא להגיע למצב שבו מאוחר מדי. בעבודתי אני פוגשת משפחות שעצם הבחירה להסדיר באופן משפטי עניינים רכשיים ובריאותיים מסבה להם שקט נפשי, מפחיתה לחצים, מייצרת בהירות ומפחיתה תחושות אי-ודאות וחוסר נעימות. אומנם התכנון המשפטי והשיח סביבו יכולים להיתפס

המטפלים. המטרה המרכזית היא שהתכנון המשפטי יחליף את הצורך במינוי אפוטרופוס. למשל, אדם הכין מראש ייפוי כוח מתמשך ובחר את אשתו כמויפת כוחו ואת בתו כמויפת כוח חליפית לאשתו. לאחר שנים אחדות לקה האדם באירוע מוחי ולא יכול עוד לנהל את חשבונות הבנק ואף לא לתת הסכמתו לטיפול רפואי. מכיוון שכבר דאג לייפוי כוח מתמשך, תוסמך אשתו במהירות לטפל בענייניו הרכשיים, האישיים והרפואיים. אלמלא ערך האדם ייפוי כוח מתמשך, הייתה אשתו נאלצת לפתוח בהליך משפטי ולהגיש תביעה לאפוטרופוסות. הליכים אלה כרוכים במשאבי זמן, כסף וטרחה לבני המשפחה, במקום שיתמקדו באותה העת רק בטיפול באירוע רפואי משברי.

ולבסוף, מטרה לא פחות חשובה מאלה שצוינו לעיל, התכנון המשפטי מאפשר שיח בין האנשים הזקנים לבני משפחתם בנושאים קשים המעוררים לרוב חשש וחרדה. שיח זה עשוי להקל על האנשים הזקנים בהתמודדות לקראת הבאות ולהקל על בני משפחתם בהחלטות בעתיד.

ייפוי כוח מתמשך

באופן מעשי תכנון משפטי לטיפול עתידי בעניינים רכשיים, אישיים ורפואיים הוא באמצעות ייפוי כוח מתמשך. ייפוי הכוח המתמשך נערך רק בפני עורכת דין שעברה הכשרה מטעם האפוטרופוס הכללי. ייפוי כוח מתמשך כרוך בתהליך מעמיק בן כמה פגישות בנפרד עם האדם הממנה ויחד עם מיופה הכוח הנבחר. אפשר לבחור מיופה כוח אחד או כמה מיופיי כוח אשר יפעלו במשותף או לחוד בכל העניינים או בעניין מסוים. הטופס מאפשר מתן הנחיות מפורטות הנוגעות להעדפותיו של האדם ולרצונותיו, בהתאם למצבו הרפואי, האישי, המשפחתי ולהיקף נכסיו. המסמך מאושר ומופקד אצל האפוטרופוס הכללי, ללא הגבלת זמן, ויופעל רק במידת הצורך, כאשר לא יוכל עוד האדם הממנה לקבל החלטות בענייניו.

ייפוי כוח רפואי בלבד - טופס ד'

אם אדם מעוניין לתכנן רק את עניין הטיפול הרפואי בו למצבים עתידיים, הוא יכול למלא טופס לייפוי כוח רפואי הידוע בכינויו "טופס ד'". ייפוי כוח זה – מכוח חוק זכויות החולה, תשנ"ו-1996 וחוק הכשרות המשפטיות והאפוטרופוסות, תשכ"ב-1962 – מאפשר לבחור מיופה כוח יחיד או כמה מיופי כוח אשר יפעלו יחד או לחוד. ייפוי הכוח הרפואי נערך בפני אחד מאנשי המקצוע הבאים: עורכת דין, עובדת סוציאלית, רופאה, אחות, פסיכולוגית. לאחר עריכתו הוא מופקד, ללא הגבלת זמן, באופן מקוון אצל האפוטרופוס הכללי. הפעלת ייפוי הכוח תיעשה בעתיד רק אם לא יוכל האדם הממנה לקבל החלטות רפואיות בעצמו.

חשיבות מתן קדימות לביצוע הנחיות מקדימות

מי יכול לתת הנחיות רפואיות מקדימות או ייפוי כוח? מה סוגי ההנחיות? איך מגישים אותן? ומה תפקידו של המרכז להנחיות מקדימות?

אילה גרבר *

משרד הבריאות פועל לשיפור מערכות שיתוף המידע בין מוסדות הבריאות. כיום כבר מחוברים 21 בתי חולים כלליים, פסיכיאטריים וגריאטריים למערכת שיתוף המידע שבאמצעותה אפשר לראות מכל תיק רפואי אם לחולה יש הנחיות מקדימות המופקדות במאגר המידע.

מהן אותן הנחיות מקדימות?

מאמר זה יציג את הנושא על כל היבטיו מנקודת המבט של המרכז להנחיות מקדימות במשרד הבריאות.

"הבעיות המוסריות, הרפואיות, חברתיות, הפסיכולוגיות, הדתיות, ההלכתיות והמשפטיות הקשורות לחולה הנוטה למות, המכונה גם חולה סופני (terminally ill patient), או חולה בסוף ימיו (end-of-life patient), הן מהקשות ומהנידונות ביותר בתחום הרפואה המודרנית.

הדילמות ביחס לחולה הנוטה למות, נוגעות באופן אישי וישיר כמעט לכל אדם, בין אם הדבר נוגע להחלטות בסוף חיי-הוא, או שהדבר נוגע להחלטות בסוף חייהם של מי מיקריו.

במיוחד קשה סוגיה זו בגין העובדה שמדובר בהחלטות גורליות של חיים ומוות, פשוטו כמשמעו" (פרופ' אברהם שטינברג).

הקדמה בידע הרפואי ובטכנולוגיה המודרנית הביאה למצב שבו אפשר להאריך את חיי החולים הנוטים למות הרבה יותר מדעיכת החיים הטבעית. העלייה בתוחלת החיים באה לעיתים על חשבון איכות חיי החולה, ועלולה לגרום לו סבל פיזי ונפשי קשה.

רצון החולה מול קדושת החיים וחוק החולה הנוטה למות

בבסיס הנושא המורכב הזה עומדים רצון החולה עומד מול קדושת החיים – מה גובר? איך מיישבים או מאזנים ביניהם? חוק החולה הנוטה למות, שנחקק בשנת 2005 (התקנות פורסמו ב־2007), חוקק במטרה להסדיר את הטיפול הרפואי

רוצה – ינכחו בדיון בני משפחתו. חוק החולה הנוטה למות נותן למעשה למטופל את אפשרות הבחירה למצבי סוף החיים. החוק מאפשר לכל האזרחים מעל גיל 17, שכשירים לקבל החלטות, לתת הנחיות רפואיות מקדימות או למנות מיפוי כוח למקרה שבו יהפכו לחולים הנוטים למות שאינם כשירים לקבל החלטות. על פי הגדרות החוק, חולה נוטה למות הוא אדם הסובל ממחלה חשוכת מרפא ותוחלת חייו, אף אם יינתן לו טיפול, אינה עולה על שישה חודשים.

הרופא מבין ומכיר את חשיבות המודעות לנושא התכנון המקדים – גם את הצד היישומי של הפעולות שחשוב לתת עליהן את הדעת – להבטחת חיים ומוות בכבוד

על פי החוק, מותר להימנע מטיפול מאריך חיים רק כאשר מתקיימים שני תנאים:

- א. החולה מוגדר כחולה נוטה למות (על פי הגדרת החוק).
- ב. נקבע שרצונו של החולה להימנע מטיפול כזה.

רצונו של החולה הנוטה למות, הוא הבסיס לכל החלטה שתקבל לגבי הטיפול בו. על הרופא שאחראי לטיפול בחולה הנוטה למות להחליט: מהי כשירותו הקוגניטיבית, האם הוא בהכרה, האם מחשבתו צלולה והאם הוא כשיר להחליט החלטות? לאחר שהוגדר מצבו הרפואי של החולה וכשירותו (ורק אם הוגדר כחולה נוטה למות), יש לברר מה רצונו בנוגע לטיפול בו. הברור יתבצע לפי הנהלים הקבועים בחוק.

חולה כשיר: לפי הבעת רצונו. החולה יגיד לרופא מה רצונו לגבי הטיפול בו. גם אם כתב הנחיות רפואיות מקדימות וגם אם ערך ייפוי כוח, עדיין רצונו העכשווי הוא הקובע. מלבד זאת, יוכל החולה למלא הנחיות רפואיות מקדימות שיהיו תקפות אם יאבד את כשרותו.

חולה שאינו כשיר: על הרופא לבדוק אם קיימות הנחיות רפואיות מקדימות או ייפוי כוח. במקרה ששניהם קיימים, גוברות הנחיות על ייפוי הכוח, אלא אם ציין אחרת נותן ייפוי הכוח, ויש לפעול לפיהן. אם אין הנחיות כתובות, יש לבחון את רצונו באמצעים אחרים:

- להתייעץ עם קרובים;
- לקבל תצהירי אדם קרוב – בעל קרבה משפחתית לחולה הנוטה למות: בן זוג, לרבות ידוע בציבור כבן זוג, הורה, בן, בת, אח, אחות, גיס, גיסה, דוד, דודה, נכד או נכדה, ולרבות קרבה משפחתית חורגת או קרבה משפחתית עקב אימוץ; בעל קרבה רגשית לחולה הנוטה למות, אם היה בקשר ממושך, קרוב ובעל אופי רגשי, עם החולה הנוטה למות;

- לעיין במסמכים אחרים, צוואות ישנות, צוואות מחיים, מכתבים, או כל דרך אחרת שבה תיעד החולה את רצונו;
- במידת הצורך, יש לפנות לוועדה מוסדית לצורך הכרעה בנושא.

קצת טופסולוגיה

כדי להימנע מהנחיות לא ברורות, הוגדרו טפסים מובנים ומפורטים שיקבלו תוקף חוקי לאחר מילויים כדון. "הנחיות רפואיות מקדימות לטיפול רפואי עתידי בחולה הנוטה למות" הוא טופס המיועד למילוי בידי אדם המעוניין למסור הנחיות רפואיות מקדימות. כדי שהטופס יקבל תוקף יש למלא את הטופס כראוי על כל סעיפיו הרלוונטיים. בהנחיות הרפואיות המקדימות, יש מסמך מיוחד המיועד למי שבוחר שחיי יוארכו, מלבד המלצות הרופא, ולמי שמבקש לקבל טיפולים רפואיים להארכת חיים, אף אם אין לכך הצדקה בנסיבות העניין לפי דעת הצוות הרפואי. תוקפן של ההנחיות הרפואיות המקדימות ושל ייפוי הכוח לא יעלה על חמש שנים. אפשר להאריך את תוקפן של ההנחיות או של ייפוי הכוח בכל חמש שנים. **יישום ההנחיות** שבטופס יוכל להיות רק לחולה שיוגדר כנוטה למות, להבדיל מכל אדם בריא או חולה שאינו מוגדר כחולה הנוטה למות.

למי יש לפנות למילוי טופס?

הרופא הוא האדם שיש לו קשר בינאישי עם המטופל והוא מכיר גם את ההיסטוריה הרפואית וגם את המצב הרפואי בהווה. המטופל רואה ברופא את הכתובת הטבעית הראשית לקבלת אינפורמציה מהימנה, חפה מאינטרסים שאינם טובתו. הרופא מבין ומכיר את חשיבות המודעות לנושא התכנון המקדים – גם את הצד היישומי של הפעולות שחשוב לתת עליהן את הדעת – להבטחת חיים ומוות בכבוד.

החלטת המטופל מראש בדבר הטיפול שבו הוא מעוניין בסוף חייו, מסייעת לצוות הרפואי בהתמודדות עם קבלת החלטות לגבי המטופל בשעתו הקשה, והיא גם מקלה על בני משפחות של החולה שנמנע מהם הצורך לחרוץ את גורלו. יש להסביר למטופל כי מילוי הטופס ייצור ודאות לגבי האופן שבו יטפלו בו במקרה שמצבו הגופני יתדרדר והוא יהיה לא כשיר להביע את דעתו.

תפקידו של 'המרכז להנחיות רפואיות מקדימות' במשרד הבריאות

על פי חוק החולה הנוטה למות, נקבע כי במשרד הבריאות יוקם מאגר מידע לרישום ההנחיות המקדימות וייפוי הכוח. כל אדם זכאי לבקש לרשום במאגר את ההנחיות או את ייפוי הכוח שערך וחתם עליהם על פי החוק.

משרד הבריאות אחראי לשמירת המסמכים במאגר המידע של המרכז להנחיות רפואיות מקדימות, וליישומן של התקנות המשלימות את הוראת החוק. שמירת המסמכים במאגר אינה חובה, ואינה מקנה תוקף רב יותר להנחיות או לייפוי הכוח שלא נשמרו בו.

עד כה, הופקדו כ־40,000 טפסים במאגר המידע של משרד הבריאות

מסמכים במאגר המידע גם ללא מערכת שיתוף המידע. בתי החולים מקבלים מהמרכז להנחיות מקדימות עדכונים על דרכי הגישה למאגר המידע. משרד הבריאות מפרסם את המרכז להנחיות רפואיות מקדימות לציבור הרחב באתר המשרד בכתובת www.health.gov.il/Services/Citizen_Services/DyingPatientLaw/Pages/DyingPatientRequest.aspx. עד כה הופקדו כ־40,000 טפסים במאגר המידע של משרד הבריאות ואין לנו דיווח על טפסים שמואלו ולא הופקדו לשמירה במאגר המידע. הרופאים חשופים לנושא באופנים שונים: לפני התחלת הסטז' ברפואה, כל רופא לומד את החוק ונבחן עליו; במשך השנים רופאים בבתי החולים ובקופות החולים משתתפים בסדנאות ובהרצאות שנועדו לעדכון ולריענון הנושא. ■

אומנם אפשר לשמור את המסמכים בכל מקום המקובל על נתן ההנחיות או ייפוי הכוח, אולם עדיף שהם כן יישמרו במאגר המידע של המרכז להנחיות רפואיות מקדימות במשרד הבריאות. במשרד הבריאות יבדקו את המסמכים ביסודיות ויוודאו שהם מולאו כהלכה כדי להימנע מחוסר בהירות ברגע האמת. זאת ועוד: המסמכים יישמרו ויהיו זמינים בעת הצורך למטפלים בחולה הנוטה למות, ולפני פקיעת תוקפם, יקבל נתן ההנחיות תזכורת על הצורך בחידושם (לכתובת למכתבים שצוין בבקשת הרישום).

למפקיד הטפסים ב'מרכז להנחיות רפואיות מקדימות' של משרד הבריאות יישלח כרטיס שאותו יוכל לשאת בארנקו.

המצב בשטח

נכון להיום בכל בתי החולים אפשר לקבל מידע על הפקדות

טפסים

למידע ולהורדת טפסים יש להיכנס לאתר הטפסים הממשלתי בכתובת הבאה - www.gov.il/he/service/dying-patient-request

סוגי הטפסים:

א. הנחיות רפואיות מקדימות לטיפול רפואי עתידי בחולה הנוטה למות*

המסמך מורכב מארבעה חלקים:

1. הקדמה הכוללת הסברים וחתימות נדרשות –
 - הצהרת החותם כי ההנחיות ניתנו מתוך רצון חופשי, על יסוד הבנה ושיקול דעת, והצהרה על מצבו הרפואי בעת החתימה.
 - תמצית המידע הרפואי שניתן לנתן ההנחיות – על הרופא או האחות לציין במלל חופשי את עיקרי התמצית הרפואית שהסביר לחולה. מטרת חלק זה היא לוודא כי המידע שניתן לחולה הוא מדויק ומקיף.
 - הסברים על תוקפם של המסמכים.
2. חלק א': מיועד למי שבחר שחיי לא יוארכו והמבקש למנוע טיפול רפואי בהיותו נוטה למות. חלק זה כולל את הגדרת נתן ההנחיות על מהו סבל משמעותי בעבורו, והנחיות מפורטות על הטיפול הרפואי בו

ב. בהיותו נוטה למות – בדבר הימנעות מטיפולים רפואיים מאריכי חיים הנהוגים בישראל.

3. חלק ב': מיועד למי שמבקש שחיי יוארכו, גם מעבר להמלצות הרופא, והוא מבקש לקבל טיפולים להארכת חיים, אף אם לדעת הרופא אין לכך הצדקה. חלק זה כולל הנחיות לטיפולים שיינתנו לו בהיותו נוטה למות.

יש למלא רק אחד משני החלקים א' או ב'

4. הצהרות וחתימות: חלק זה כולל הצהרת נתן ההנחיות על מתן או על אימתן ייפוי כוח (בנוסף להנחיות) יחד עם חתימות של נתן ההנחיות, של שני העדים ושל הרופא או האחות. יש לחתום על הטופס בנוכחות שני עדים במעמד החתימה, באותו התאריך. העדים אינם יכולים להיות בני משפחה מקרבה ראשונה, או בעלי אינטרסים כלכליים לנתן ההנחיות.

ב. ייפוי כוח למתן הנחיות רפואיות לטיפול בחולה הנוטה למות*

אדם בעל כשרות רשאי, באמצעות מסמך ייפוי כוח, למנות מיופה כוח שיחליט על הטיפול בו אם יהיה חולה נוטה למות שאינו כשיר. מלבד זאת, הוא רשאי למנות באותו המסמך מחליף למיופה הכוח הראשון, למקרה שלא יוכל מיופה הכוח למלא במועד הנדרש את תפקידו, או יסרב לעשות כן. מיופה הכוח יהיה מוסמך להחליט במקום נתן ההנחיות על הטיפול הרפואי שיינתן או שלא יינתן לו, אם יהיה חולה הנוטה למות שאינו בעל כשרות. בייפוי הכוח יפורטו הנסיבות והתנאים שבהם יהיה מוסמך מיופה הכוח לקבל החלטות כאמור.

המסמך מורכב מהחלקים הבאים:

הקדמה הכוללת:

- הצהרה על מצב הבריאות ופירוט המידע שנתנו הרופא או הרופאה, או האח או האחות.
- פרטי מיפוי הכוח (מקום גם לממלא מקומו) והגדרת סבל משמעותי עבור נתן ההנחיות.
- כמה סעיפים המסבירים את מהות ייפוי הכוח והמשמעות המשמעותית שלו.

סמכויות מיופה הכוח:

הגדרה מפורטת של סמכויותיו של מיופה הכוח.

הצהרות וחתימות:

- הצהרת נתן ההנחיות על מתן / אימתן הנחיות רפואיות מקדימות (בנוסף לייפוי הכוח).
- חתימות של נתן ההנחיות, של שני העדים ושל הרופא או הרופאה, או האח או האחות.

ג. ייפוי כוח מקוצר*

המסמך מורכב מהחלקים הבאים:

הקדמה הכוללת:

- הצהרה על מצב הבריאות ופירוט המידע שנתנו רופא או רופאה, או אח או אחות.
- פרטי מיפוי הכוח (מקום גם לממלא מקומו) והגדרת סבל משמעותי עבור נתן ההנחיות.

הצהרות וחתימות:

- הצהרת נתן ההנחיות על מתן / אי מתן הנחיות רפואיות מקדימות (בנוסף לייפוי הכוח)
- חתימות של נתן ההנחיות ושל שני העדים.

ד. "טופס הארכה"

טופס זה מיועד להארכת הנחיות רפואיות מקדימות וייפוי כוח לעד חמש שנים נוספות. גם על טופס זה יש לחתום בפני שני עדים ולהחתימם באותו מעמד.

ה. "טופס ביטול"

טופס זה מיועד לביטול הנחיות רפואיות מקדימות וייפוי כוח. אדם יכול לבטל בכל עת הנחיות רפואיות מקדימות או ייפוי כוח שנתן. גם כאן יש לחתום בפני שני עדים ולהחתימם באותו מעמד.

תוספות חשובות:

כאשר אדם אינו יכול לשנות או לבטל הנחיות רפואיות מקדימות או ייפוי כוח, מחמת מחלה או מום המונעים ממנו את המסוגלות לבצע את הפעולות המעשיות הנדרשות לשם כך, הוא רשאי לתת את הוראותיו באמצעות אדם אחר, או לחתום בטביעת אצבע בנוכחות שני עדים.

הנחיות רפואיות מקדימות וייפוי כוח יהיו תקפים לחמש שנים מיום החתימה עליהם. ממלא המסמכים יכול לקבוע תקופה קצרה יותר – עד חמש שנים כאמור. עם פקיעת תוקפם אפשר להאריך את התוקף לחמש שנים נוספות.

הנחיות רפואיות מקדימות שפג תוקפן, אינן מחייבות את הרופא. על הרופא האחראי לעיין בהן, והוא יכול להתחשב בהן בעת קבלת ההחלטה על הטיפול בחולה הנוטה למות שאינו כשיר, לצד התייעצות עם אדם קרוב.

* אילה גרבר, הממונה על מאגר המידע להנחיות מקדימות, המרכז להנחיות רפואיות מקדימות, משרד הבריאות.

היערכות כלכלית לקראת הפרישה ולאחריה

שמירה על איכות החיים בבריאות טובה ובעשייה המתאימה לצרכים בתקופת החיים המאוחרת עוברת גם דרך תכנון אחראי של התנהלות כלכלית. טיפים קטנים לחיסכון גדול

שמואל אשכולי *

מספר שנות החיים הממוצע לאחר גיל הפרישה (62 לאישה, 67 לגבר) הוא 21. זאת תקופת חיים ארוכה מאוד, שבה רמת ההכנסות היא לרוב קבועה ואילו ההוצאות הולכות וגדלות. בתקופה זו נבקש, כנראה, לשמור על רמת החיים שהתרגלנו אליה. הזמן החופשי לאחר הפרישה מהעבודה מאפשר בחירות שייטיבו עימנו, ומחייב חשיבה ותכנון יצירתיים למילוי הפנאי – תעסוקה בשכר או התנדבות בקהילה, ובילוי עם הנכדים והחברים. כדי שנוכל לחוש ביטחון וליהנות מתקופת החיים המאוחרת הזאת, חשוב להכיר פעולות וכיווני חשיבה שיש בהם כדי לסייע להתנהלות כלכלית אחראית. בין היתר, כדאי גם ליזום בירורים ופעולות מול הגופים שמטרתם לסייע לאוכלוסייה המתבגרת בישראל. מול עיניכם צריכה להיות מטרה אחת מרכזית – לשמר את איכות החיים שלכם, בבריאות טובה ובעשייה המתאימה לצרכים שלכם.

שאלות בנוגע להסדרי פנסיה הן שאלות חשובות שכל אחד ואחת בגיל העבודה חייבים לשאול את עצמם וככל שיקדימו, כן ייטיבו את עתידם הכלכלי. אומנם כשאנחנו צעירים, אנו יכולים לשנות ולהשפיע משמעותית על החיסכון הפנסיוני המצטבר שלנו, אבל גם אם אתם מתקרבים לגיל הפרישה או שכבר פרשתם – עדיין לא מאוחר ללמוד להתנהל נכון. יש מה ללמוד ומה לעשות גם עכשיו, כדי לשפר את איכות החיים בתקופת הפנסיה.

ענייני פנסיה

אם יש לכם קרן פנסיה, חשוב לדעת שברוב המקרים תקבלו כ-50% מ"ההכנסה המבוטחת".

- טיפ: קרן הפנסיה חשובה, אך במקרים רבים היא אינה מספיקה ועלינו להתייחס ל"חסכונות פנסיוניים" נוספים, כמו קופות גמל, קרנות השתלמות ופיצויים, כאל חלק בלתי נפרד מהפנסיה העתידית שלנו ולהימנע מלפדות אותם.

- אתם קובעים מי ינהל את הפנסיה שלכם – לא המעסיק! שיקולים מרכזיים בבחירת הגוף לניהול הפנסיה שלכם: שירות ומקצועיות בהשקעות ובמחיר (עלות דמי ניהול וביטוחים).
- אפשר להשפיע על גובה דמי הניהול שתשלמו הן מהצבירה והן מההפקדות החודשיות.
- איך בודקים את הנושא? א. חפשו בגוגל: "מחשבון דמי ניהול בקופות גמל, פנסיה". ב. היכנסו ל"פנסיה נט" והשוו תשואה מצטברת ממוצעת **בחמש שנים אחרונות**.
- לידיעתכם, שכירים יכולים להגדיל את גובה ההפרשה עד לתקרה הקבועה בחוק – 7% להפקדות העובד ו-8.33% להפקדות המעסיק לפיצויים.
- אפשר לבחור את המוצר (הקרן) המתאים לכם ולהעביר אליו את החיסכון הפנסיוני שלכם.
- זה הזמן גם לרענן **ולעדכן את שמות המוטבים** שרשמתם בקרנות השונות ובביטוחים שעשיתם לפני 40 שנה. זכרו שהקביעה האחרונה שלכם מי יהיו המוטבים – היא הקובעת והיא גוברת על הרשום בצוואה.
- יש לפנות לבנק ולחתום על **טופס אריכות ימים**. אם אתם מנהלים חשבונות משותפים עם אחרים, אל תסמכו על כך שמסמך אריכות ימים שחתמתם עליו בפתיחת החשבון ימצא בארכיון הבנק לאחר 40-50 שנה. היום הכול דיגיטלי וקל יותר לאתר מסמך חיוני זה, המאפשר לשותפים לפעול בחשבון המשותף בקלות אירוע פטירה, עד לקבלת **צו קיום צוואה**.

ממה מורכב החסכון הפנסיוני שלנו, איך נדע מה יש לנו והאם יספיק לשארית חיינו בכבוד?

כדי לענות על כך, עליכם לדעת מה **מספר הקסם** הממוצע

שלכם, כלומר מהן ההכנסות וההוצאות החודשיות הממוצעות שלכם היום, ומה עומד להשתנות בהרכב ההוצאות בתקופת הזקנה. האם תצטרכו להתאים את הבית למצבכם הבריאותי, או לשקול מעבר לדירור מוגן? מה אתם מתכננים לעצמכם, למשפחה? הוצאות גדולות במיוחד כמו טיול של כל המשפחה לחו"ל, שיפוץ הדירה, סיוע לילד לרכוש בית – לכל אלה יש לבחון ולתכנן מראש **ולאתר את מקורות המימון**, ולוודא שאתם יכולים להרשות לעצמכם את ההוצאה הגדולה הזאת. השיקול המוביל בהחלטות הכספיות הוא קודם כול טובתכם, רווחתכם ובריאותכם ורק לאחר מכן הרצון הטבעי להיטיב עם המשפחה, בהתאם ליכולתכם ולמספר הקסם שלכם.

כ־87% מההורים בישראל מסייעים לילדיהם הבוגרים, גם כשכבר יש להם משפחה משלהם

כ־87% מההורים בישראל מסייעים לילדיהם הבוגרים, גם כשכבר יש להם משפחה משלהם. סיוע מבורך זה מתבטא באופנים שונים ובסכומים שונים, בהתאם ליכולת של משק הבית. אך חשוב לוודא שלא תיפגע רמת החיים שאתם, ההורים, מורגלים לחיות בה באופן שעלול לגרום לכם להיות תלויים באחרים בזקנתכם.

הינה דוגמה להתנהלות אחראית: בני זוג בגיל הפרישה פנו אליי לייעוץ בעניין התלבטות שהייתה להם לגבי שיפוץ גדול של דירתם. שאלתי אותם אם ידוע להם כמה כסף יעלה השיפוץ ואם הכסף שישאר להם לאחר השיפוץ עדיין יאפשר להם המשך קיום בכבוד. לאחר שעשו "שיעורי בית" וחישבו את מספר הקסם שלהם, חזרו וסיפרו שבדקו את מצבם הפיננסי הכולל והגיעו למסקנה שאם יזכו לתוחלת החיים של הוריהם, הם מעריכים שסכום הכספים שברשותם הוא גבולי והם לא יכולים להרשות לעצמם שיפוץ בעלות של מאות אלפי שקלים. לכן הם החליטו לצמצם מאוד את ההוצאה על השיפוץ, ולשפץ רק את הנדרש.

להרכב החיסכון הפנסיוני שלושה רבדים:

חסכון פנסיוני	תכולה	מקורות הידע
ממלכתי	קצבאות: זקנה, שארים ונכות	אתר ביטוח לאומי וכל זכות
תעסוקתי	קרן פנסיה, קופת גמל, ביטוח מנהלים, קרן השתלמות	המסלוקה הפנסיונית, הר הכסף, דוחות שנתיים
פרטי	נדל"ן, השקעות בשוק ההון, חסכונות וירושות	דוחות ומסמכים מגופי החיסכון

מיצוי זכויות והטבות

זכאות להנחות:

- ארנונה – אזרח ותיק זכאי להנחת ארנונה התלויה בגובה הכנסתו – יש לברר ברשות המקומית.
- תחבורה ציבורית – בעלי תעודת אזרח ותיק זכאים להנחה בתחבורה ציבורית וברכבת.
- פטור מלא מאגרת הטלוויזיה – הטבה זו ניתנת באופן אוטומטי לפי רשימות שמעביר הביטוח הלאומי לרשות השידור לכל מי שהגיע לגיל פרישה.
- הנחות לאתרים ולמופעים – 50% במוזיאונים, בתערוכות, בשמורת הטבע והגנים לאומיים.
- הנחות באולמות הבית של התיאטראות: הבימה, הקאמרי, חיפה, באר שבע, החאן וידישפיל.
- הנחות בקופות החולים – יש לברר בקופה שאתם משויכים אליה.
- סיוע ברשות המקומית – כל אזרח ותיק זכאי לפנות למחלקה לשירותים חברתיים ברשות המקומית שבה הוא מתגורר ולבקש סיוע. הסיוע, בהתאם לשיקול הדעת המקצועי, ניתן בשני מישורים: טיפול סוציאלי וסיוע חומרי לנזקק.

בנוסף לכך הרשות מעמידה שירותים אחרים:

- מועדונים חברתיים ותעסוקתיים לקשישים
- מרכזי יום לקשיש
- ארוחות מוכנות
- שירותי קהילה תומכת
- מרכזי מידע וייעוץ

הטבות והנחות במיסים:

- פטור חלקי או מלא על "קצבה מזכה" או על "קצבה מוכרת"
- קיים פטור ממס ביחס לחלק מההכנסה מקצבה בהגיעך לגיל פרישה
- קיים פטור ממס גם ביחס לחלק מהכנסה מקצבת שארים
- קצבת זקנה וקצבת שארים שמשלם הביטוח הלאומי פטורות ממס
- ריבית ורווחים מפיקדונות ומתוכניות חיסכון – אזרח ותיק זכאי לניכוי סכום הקבוע בחוק מהכנסות הריבית שלו. יש לברר בבנק שבו מתנהל החשבון
- פטור חלקי ממס מדמי שכירות
- פטור על משיכה מקרן השתלמות, אף לפני תום 6 שנות חיסכון. לפני משיכת כספים פנסיוניים (כמו קרן השתלמות), יש לבדוק ולהתייעץ עם יועץ פנסיוני לגבי מיסוי הכספים

מקורות מידע לגבי זכויות, הטבות והנחות עבור הגיל השלישי:

שם האתר	כתובת האתר	נושאים	טלפון
ביטוח לאומי	www.btl.gov.il	קצבת זקנה, השלמת הכנסה או סיעוד	*6050
יד מכוונת – ביטוח לאומי	סניפים בכל הארץ	במרכזי "יד מכוונת" תוכלו לקבל ייעוץ והכוונה לוועדות רפואיות בחינם	*2496
פעמונים	www.paamonim.org.il	ניהול תקציב כלכלי בפרישה, ייעוץ וליווי פרטני חינמי	1-800-351-012
מס הכנסה	www.paamonim.org.il	הטבות מס בפנסיה או בהמשך עבודה לאחר פרישה ועוד	*4954 02-5656400
המשרד לשוויון חברתי	www.mse.gov.il	הטבות ופטורים בתחבורה, בתרבות ופנאי, בדיוק, בתשלומי ארנונה, מים וחשמל, בבריאות ועוד	*8840
ש.י.ל	סניפים בכל הארץ – לברר באגף הרווחה ברשות	ייעוץ חינמי במיצוי זכויות, סיוע והכוונה	118
כל זכות	www.kolzchut.org.il	מאגר מידע מקיף על זכויות תושבי ישראל והדרך למימושן	072-2239918
יד שרה	http://yad-sarah.il	ציוד רפואי בהשאלה ושירותים רפואיים	03-7915553
המרכז לעיוור בישראל	www.blinds.org.il	סיוע לעיוורים ולכבדי ראייה בציוד עזר ומיצוי זכויות	03-7915553
יד ריבה	www.yadriva.org.il	סיוע משפטי לקשישים	1-700-501-400
רעות אשל	www.reutheshel.org.il	מידע וייעוץ למען האוכלוסייה המתבגרת ובני המשפחה	1-700-700-204
בזכות	Bizchut.org.il	המרכז לזכויות אדם של אנשים עם מוגבלויות	02-6521308
הר הכסף	ltur.mof.gov.il	חיפוש חינמי של חסכונות פנסיוניים, ביטוחים, חשבונות בנק	info@itur-mof.org.il
הר הביטוח	Haotzarsheli.mof.gov.il	חיפוש חינמי של כל מוצרי הביטוח שרכשתם בכל חברות הביטוח בישראל	*3002

נכנסים רק לאתרים שסיומת הכתובת שלהם היא GOV.IL. משמעותה – אתר מידע חינמי של המדינה ואפשר לסמוך על המידע המפורסם בו.

שני האתרים האחרונים בטבלה ("הר הכסף" ו"הר הביטוח") יכולים לסייע לכם לקבל תמונת מצב פיננסית הכוללת איתור כספים שנשכחו, או ביטוחים ישנים שכחתם מקיומם. ■

לסיכום, קצרה היריעה מלהכיל את כל היבטי החיים לתקופת הגיל השלישי. אם נתקלתם במאמר זה במונח לא מוכר, תוכלו לברר את משמעותו בחיפוש באינטרנט ובפנייה ישירה לכל אחד מגופי הסיוע שחלקם מופיע בטבלה דלעיל. וטיפ אחרון: חיפוש ברשת מעלה אתרים רבים שמנסים "לדוג" אתכם ולמכור לכם בתשלום שירות שהוא חינם באתר ממשלתי. שימו לב שאתם

* שמואל אשכולי, יועץ ומאמן בכלכלת המשפחה, מתנדב בארגון "פעמונים" ומנחה סדנאות לקראת פרישה.

גם אם אתם מתקרבים לגיל הפרישה או שכבר פרשתם - עדיין לא מאוחר ללמוד להתנהל נכון. יש מה ללמוד ומה לעשות גם עכשיו, כדי לשפר את איכות החיים בתקופת הפנסיה"

- הקפידו על סגירת המים בזמן סיבון הגוף ובעת צחצוח שיניים.
- שטיפת כלים ורצפה. מדיח כלים צורך פחות מים משטיפה ידנית. יש להפעיל את המדיח רק כשהוא מסודר ומלא.
- לשטיפת דירה קטנה, די בחצי דלי מים.
- כביסה – הפעילו את מכונת הכביסה רק כשהיא מלאה בבגדים. בחרו בתוכנית הכביסה החסכונית והמתאימה לכם.
- מייבש כביסה נחשב זולל חשמל, לכן עדיף ייבוש כביסה בשמש.

חשמל –

- מכשירי חשמל שיש בהם גופי חימום הם זוללי החשמל הגדולים ביותר.
- לכוס תה לא צריך לחמם קומקום מלא.
- אפשר לקצר את זמן ההרתחה ולכבות ידנית את הקומקום כשמתחילה הרתחה.
- תנור אפייה ובישול – כשמתכננים כמה מנות לארוחה, רצוי להכניס את התבניות לתנור זו אחר זו, ולחסוך את החשמל הדרוש לחימום מוקדם של התנור.
- בר מים ומכונת קפה שדולקים באופן קבוע מחממים את המים ללא הפסקה, גם כשאיננו משתמשים בהם. מדובר בבזבוז חשמל גדול.
- חימום הבית – חימום בעזרת מזגן זול יותר מחימום ברדיאטור או במפזר חום.
- קירור ומיזוג – מספיק לכוון את המזגן ל-25-26 מעלות בקיץ. אוויר חם עולה למעלה, לכן עדיף לכוון את יציאת האוויר מהמזגן כלפי התקרה, ולגרום לפיזור אוויר באופן שווה בחדר.
- מזגנים קטנים בכל החדרים עדיפים על מזגן דירתי גדול, כי הוא ממזג גם חדרים ריקים.
- בכל מזגן יש פילטר המתמלא באבק וגורם למזגן להתאמץ יותר. יש להוציא ולשטוף את הפילטר במים פעמיים בשנה לפחות.
- חימום מים בדוד חשמלי (בוילר) – יש לחמם את המים כשעה לפני השימוש ולכבות אותו מייד לאחר הרחצה.

הללו. זכרו, לאחר שמשכתם אי-אפשר להחזיר את הגלגל לאחור וחבל שתחויבו גם במס על החיסכון

חשוב לציין שמידע זה אינו מחליף ייעוץ פרטני על ההטבה או המיסוי הספציפי של האזרח הוותיק. לכן יש לבדוק את המידע עם נותן ההטבה.

חיסכון בניהול משק הבית

התנהלות חסכונית מומלצת לא רק בקניות גדולות, אלא בכל דבר שאנו עושים. ההמלצות הבאות אולי מובנות מאליהן לאנשים חסכניים מטבעם, אך למקפידים פחות – הינה כמה רעיונות ופעולות בדרך לצמצום ההוצאות. ההמלצות מחולקות לפי נושאים המהווים את החלק הארי בהוצאות וכל משק בית יכול לחסוך אפילו אלפי שקלים בשנה.

קניית מזון –

- ההוצאה על מזון היא חלק ניכר מהוצאות משק הבית ואפשר לחסוך בה כ-30% אם מאמצים הרגלי קנייה וצריכה פשוטים:
- עדיף לרכוש קניות לפעם בשבוע, כך חוסכים הן בזמן המוקדש לקניות והן במוצרים שעלולים להתקלקל.
- היכן לקנות? יש הבדלים משמעותיים בין רשתות מזון לגבי סל המזון הממוצע הקבוע שלכם, ולכן כדאי לבחון מדי פעם היכן בסביבתכם הקרובה נמצא הסופר שבו סל המוצרים הוא הזול ביותר. לעזרתכם יש אפליקציה ייעודית המסייעת בביצוע ההשוואה הזאת – MYSUPERMARKET.
- מומלץ להכין רשימת קניות לשבוע, גם מזון וגם חומרי ניקוי, ולרשום כל מוצר שעומד להיגמר. רצוי לתכנן מראש את הארוחות ולצרף את המצרכים הנדרשים לרשימת הקניות, לאחר שבדקנו במקרר ובמזווה מה באמת חסר. כך גם תקנו את מה שאתם באמת צריכים וגם יזרק פחות מזון.
- קנייה מיידית במכולת עולה יותר ולעיתים נוחה יותר. במכולת גם אפשר לרשום כשאיין לכם אמצעי תשלום, אך זכרו שבסופר יהיה חוב לשלם. מומלץ להשאיר קניות אלה למוצרים שמתקלקלים מהר, כמו מוצרי חלב ולחם.

מים –

- צרכני המים הגדולים בבית הם השירותים, המקלחת ושטיפת הכלים.
- מכל ההדחה הוא הגורם המשפיע ביותר על צריכת המים. בדרך כלל יספיק שימוש ברבע עד חצי מכל הדחה. אפשר להפסיק מיידית את ירידת המים האוטומטית בלחיצה שנייה על כפתור ההדחה הקטן.
- רחצה מהירה במקלחת צורכת משמעותית פחות מים משימוש באמבט.

שינוי מגורים בגיל השלישי

ההחלטה על שינוי מקום המגורים בגיל מבוגר היא החלטה מורכבת ויש לה השלכות משמעותיות. תכנון מוקדם והכרת אפשרויות המגורים ואפשרויות המימון יכולים להקל על המהלך כולו

עו"ד רקפת שפיים*

בשלב הפרישה מתחיל מסע של שינויים אצל אנשים ומתחילה חשיבה אחרת בהיבטים רבים של החיים, ובהם היחס לאופן המגורים הנכון לאדם בשלב זה והלאה. אפשר לצפות ולהיערך מראש לרבים מן השינויים כדי להגיע אליהם בשלים, בטוחים ומוכנים יותר. צורת המגורים היא שינוי שאפשר להיערך אליו מראש או ולהתחיל לשרטט קווים מנחים לאופיו. ייתכן שבקריאת המאמר תחושו שהנושא הזה עדיין לא רלוונטי עבורכם, ובכל זאת, אני ממליצה לכם לקרוא אותו בפתיחות כדי להבין את החשיבות של ידע בנושא, כבר בשלב הזה בחיים. לא פעם אנשים נמנעים מלטפל בסוגיות חשובות, כמו בחינת התאמת צורת המגורים בגיל הזקנה, בשל קושי רגשי ואישי. אין טבעי מזה ועם זאת, הדרך להחלטות מושכלות עוברת בלמידה של הנושא ובהעמקה בכל מיני היבטים והשלכות של בחירת צורת מגורים כזו או אחרת.

הטריגר לשינוי

יש לא מעט מניעים המובילים את בני הגיל השלישי לחשוב על שינוי בצורת המגורים שלהם לטובת מגורים שיהלמו טוב יותר את אורחות חייהם ואת הצרכים החדשים המתהווים שלהם בתקופה זו. החלטה בדבר שינוי צורת מגורים עשויה לנבוע מכמה סיבות:

- גודל הבית – הבית הנוכחי כבר גדול מדי – הקן התרוקן והתחזקה של בית גדול מתחילה להעיק וכרוכה בהוצאות מיותרות שאין ביצידן תועלת.
- תנאים פיזיים – דירת המגורים נמצאת בבניין ללא מעלית ויש קושי לעלות במדרגות.
- קרבה לילדים ולנכדים – המרחק מהילדים והנכדים משפיע יותר ויותר על היכולת לשהות בחיק המשפחה. נסיעות ארוכות הן משימה לא פשוטה לאנשים זקנים, והריחוק מגביר את תחושת הבדידות.
- התאמת הבית – בית שאינו מותאם לאלמנטים הדרושים להזדקנות ולקושי בניידות, כגון מאחזים, מקלחת במקום אמבטיה והרחבת פתחי דלתות.

- בדידות – המגורים לבד, גם אם מדובר בבני זוג, מעיקים יותר ויותר על איכות החיים, וזו כשלעצמה יכולה להביא להתדרדרות במצבו המנטלי והפיזי של האדם.
- ביטחון אישי – החשש מאירוע חירום, בעיקר בלילות, ללא מענה מידי מכרסם יותר ויותר בתחושת הביטחון האישי.
- קרבה למרכזי ערים – עם ההזדקנות נוצר קושי בניידות ובשלב מסוים אנשים מבוגרים אף מוותרים על הרכב. מכאן החשיבות במגורים קרוב למרכז העיר ולשירותים חיוניים ומוכרים.

אפשרויות המגורים לגיל השלישי והרביעי

יש כמה אפשרויות עיקריות כיום למגורי קשישים עצמאיים (על פי הקריטריונים שצינו מעלה), ובכלל זה מעבר לדירור מוגן. בשלבים מאוחרים יותר כשהתפקוד יורד, יש להתאים את צורת המגורים באופן שתיתן מענה מיטבי למצב הרפואי של האדם.

דירור מוגן

דירור מוגן הוא מתחם מגורים המיועד לאוכלוסיית המבוגרים העצמאיים, והוא נותן שני שירותים עיקריים: האחד, זכות שימוש ביחידת דירור המאובזרת באמצעים הנדרשים למגורים עצמאיים. השני, מגוון שירותים העונים על הצרכים הבסיסיים של הדיירים, כגון ניקיון ואחזקה, שירותים רפואיים בסיסיים, פעילויות לשעות הפנאי (חוגים למיניהם, חדר כושר, ברכת שחייה). מלבד זאת, בקומפלקס הדירור המוגן מצויים בדרך כלל שירותים נוספים, כגון מסעדה, סופרמרקט, ספרייה וחדר התעמלות. הדייר חופשי לקבוע את סדר יומו ולהחליט באילו פעילויות הוא משתתף, אם לאכול במסעדה במתחם או לבשל לעצמו ארוחות וכך ביחס לכל שירות המוצע בפרויקט.

בתמורה לזכות המגורים בדירה, משלם הדייר דמי פיקדון גבוהים. טווח המחירים יכול לנוע בין מאות אלפי שקלים למיליוני שקלים. בתמורה לשירותים השוטפים, נדרש הדייר בתשלום חודשי (נוסף על דמי הפיקדון) המכונה 'דמי אחזקה' ומסתכם באלפי שקלים. תשלום זה אינו כולל בדרך כלל את כל

השירותים שלהם זקוק הדייר, כמו ארוחות וכביסות, ועליהם הוא מוסיף תשלום.

מזה שנים אחדות תחום המגורים לגיל השלישי עובר תהליך שינוי, אם כי הסימנים עדיין לא ניכרים במציאות. אנו רואים בעיקר התגבשות ההבנה מצד המערכות הרלוונטיות שיש צורך להיערך לגידול באוכלוסיית הגיל השלישי, ודחיפות לייצר אפשרויות מגורים נוספות לאוכלוסייה זו.

הסטטיסטיקה מעידה שרק כ-3% מהאוכלוסייה הרלוונטית יפנו לדירור מוגן. הסיבות לכך נעוצות בשיקולים כלכליים וביכולת כלכלית שאינה מאפשרת לאוכלוסיות מהמעמד הבינוני לממש את האופציה הזו, אבל גם בפרטים מנטליים ובהעדפות אישיות.

גם המדינה וגם גורמים אחרים מנסים להנגיש את הדירור המוגן למעמד הביניים, אולם יש ביקורת בענף על היכולת האמיתית לפתח מודל דירור מוגן למעמד הביניים בשל העלויות הגבוהות הנדרשות להקמתם ולהפעלתם של בתי דירור מוגן. הרגולציה שהתווספה בשנים האחרונות על הענף העמיסה עלויות נוספות על בתי הדירור המוגן ויצרה חסם נוסף לכניסת שחקנים חדשים ולהוזלת העלויות.

מעבר דירה או בית

כאמור, המניעים למעבר בית בגיל המבוגר הם מגוונים וגם כאן רצוי להיערך מראש ולא לפעול בתנאי לחץ. יש כמה שלבים בבחינת הפתרון הזה. בשלב הראשון, חשוב למפות את הצרכים ולאתר את האזור המתאים. בשלב השני, חשוב להתמקד בגודל הבית הדרוש, בהתאמתו במרחב נגיש, בעזרה הקיימת מסביב, בקרבה לשירותים נחוצים ובקרבה לילדים ולנכדים.

בהמשך, לאחר המעבר לדירה המותאמת, אפשר לרכוש מעטפת שירותים תומכים ומלווים בדירה עצמה. מענה לצרכים בדירת המגורים יכול לבוא מאחד הפתרונות שהתפתחו בשנים האחרונות, דוגמת דירור מוגן עד הבית. שירות זה כולל עזרה בתחזוקת הבית, בניקיון, בקשר יום-יומי עם הקשיש, בארוחות, בכביסות ובעזרה מול גופים, רשויות ושירותי רפואה.

מודלים חדשים ויצרתיים לצורות מגורים נוספות לגיל השלישי

התחזית של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה היא כי בשנת 2035 יעמוד שיעור הקשישים על 14.5% מתוך כלל האוכלוסייה, לעומת כ-11% כיום. הגידול הצפוי באוכלוסיית הקשישים הביא את מדינת ישראל להבנה כי עליה לפתח ולעודד צורות מגורים נוספות לבני הגיל השלישי.

בקרוב קבוצות מבוגרים שהגיעו לגיל פרישה וגם בקרב אלה שכבר פרשו מתקיים שיח פורה, במיוחד לאחר תקופת הקורונה, על אפשרויות חדשות למגורים נוסף על המוכרות.

גם המדינה וגם גורמים אחרים מנסים להנגיש את הדירור המוגן למעמד הביניים, אולם יש ביקורת בענף על היכולת האמיתית לפתח מודל דירור מוגן למעמד הביניים בשל העלויות הגבוהות הנדרשות להקמתם ולהפעלתם של בתי דירור מוגן.

צורות מגורים חדשות מתעוררות, כמו צורות מגורים שיתופיות, עירוב שימושים בוורסיות שונות, דירור מוגן שיתופי כמו בפרויקטים של כפרי נוער וצעירים, התאגדויות פרטיות, מתחמי מגורים עם רצף מגורים והסדרת מקומות עבודה וכפרי גמלאים הצמודים ליישובים "רגילים". לרוב אלה יוזמות מקומיות שטרם זכו לתהודה רחבה, ובבסיסן עומדת שמירה על עקרונות של ביטחון אישי, מענה רפואי, תמיכה חברתית ורגשית ותעסוקה.

היערכות לצורת המגורים החדשה ואפשרויות המימון

כדי לבחור את צורת המגורים המתאימה לכל אדם, כדאי תחילה ללמוד את המודלים, לבחון את היערכות הנדרשת לכל אחד מהם ורק לאחר מכן לתעדף אותם. היערכות זו תאפשר לכם להתכונן לכל מיני תרחישים, כמו מענה "בשעת חירום". בתקופה זו, כלומר תקופת הקורונה, אצל רבים מלקוחותיי מורגשת הדחיפות לפעול. תקופת הקורונה הדגישה את הבדידות ואנשים מבוגרים (הם או בני משפחותיהם) מדווחים על ירידה קוגניטיבית או מנטלית. החוויה המורכבת הזו דחפה אותם לעשות שינוי משמעותי ומהיר בצורת המגורים שלהם.

שינוי כזה דורש היערכות נרחבת הכוללת גם תכנון כלכלי של האופציה המיועדת. בדרך כלל נכסי הנדל"ן של התא המשפחתי יהיו המקור להון הנדרש, בין שנבחרה האופציה לדירור מוגן ובין שנבחרה אפשרות של מעבר מבית לדירת מגורים. אם כן, מהן אפשרויות המימון לשינוי בצורת המגורים?

מימון באמצעות בית המגורים הנוכחי

מכירת הבית הישן ורכישה של דירה חדשה, או השכרת הבית הישן ומגורים בשכירות בדירה החדשה. האופציה הראשונה שביחה יותר בגלל הקושי בהתעסקות בהשכרת הבית הישן על כל הכרוך בכך. באופן כללי אפשר לומר כי בשלב זה של החיים רבים מן האנשים מבקשים להקל על עצמם ולהוריד מעליהם התעסקויות וביורוקרטיות שאינן הכרחיות. במקרה של השכרת בית המגורים או דירה להשקעה – יש נכס המניב תזרים חודשי כאמצעי לייצור הכנסה חודשית.

יחסים בין בני זוג והיבטים של דיני הירושה - מבט כלכלי משפטי

מה יהיה לאחר לכתנו? כיצד יחולק רכושנו? איך נוכל להגן על בן או על בת הזוג ועל משפחתנו? אם יקרה אירוע רפואי קשה, מי יטפל בנו? עולם המשפט מעניק לנו כלים טובים להיערך לכך מראש

עו"ד יעל פנקס *

מאמר שעניינו 'היבטים משפטיים הראויים לבחינה ומחייבים מחשבה בכל גיל, קל וחומר בגיל מבוגר יותר', ראוי ונכון שייפתח בציטוט מחוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות, תשכ"ב – 1962:

1. כל אדם כשר לזכויות ולחובות מגמר לידתו ועד מותו.
2. כל אדם כשר לפעולות משפטיות, זולת אם נשללה או הוגבלה כשרות זו בחוק או בפסק דין של בית משפט.

הוראות חוק אלה הן מסוג ההוראות שנראות לנו ברורות מאליהן ואינן צריכות הוכחה. ברור לנו שכל אחת ואחד מאיתנו יכול לפעול (במסגרת החוק כמובן) כפי שעולה על דעתו ולהתנהל בחייו הבוגרים כרצונו. בצעירותנו ובבגרותנו אנו מוכוונים ומודרכים באמצעות ההורים, המורים, החברים והחברה שסובבת אותנו, והשליטה במעשינו ובהחלטותינו היא בידינו. אולם עלול לבוא הרגע שבו לא נוכל לשלוט בחיינו ולפעול כרצוננו. הידיעה שאנו כשירים לפעולות משפטיות, לא ממש תסייע לנו להתנהל במצבים שבהם לא נוכל או לא תהיה לנו מידת המסוגלות הנדרשת למימוש הזכויות והחובות שלנו (כגון מצב כלכלי או מצב בריאותי שאינם בשליטתנו). קל וחומר שלא נוכל לשלוט במה שיקרה אחרי מותנו.

האמת היא שזאת לא בדיוק המציאות. יש כמה כלים משפטיים שאם נשכיל להשתמש ולהיעזר בהם, הם יאפשרו לנו להתנהל היום נכון, לתכנן את החיים בעתיד וגם לקבוע מה יקרה איתנו כשלא נהיה בריאים או לא בדיוק נהיה בעלי יכולות ומסוגלות לשלוט במצבנו ובחיינו.

מצבים המחייבים היערכות מיוחדת

עולם המשפט מתווה דרכים רבות לניהול סכסוכים, ולפתרון

בעיות בניהול חיים כלכליים ובחיי משפחה לאחר שזו נקלעה לאי-הסכמות ואי-הבנות. עולם המשפט גם נותן לנו כלים להיערך מראש למצבים משפחתיים, אישיים ורפואיים שונים, לאבחן מצבים משפחתיים וגם לשלוט, במידה ועד גבול מסוים, במה שיקרה ברכושנו לאחר פטירתנו. בבגרותנו, קל וחומר בשלב הפרישה מעבודה, עלינו להביא בחשבון את השינוי הצפוי במצבנו הכלכלי. הכול תלוי במערכת החיים האישית שכל אחד ואחת מאיתנו בנה לעצמו או מתכנן לעצמו, אך מרגע שחללנו לעבוד יקטנו בדרך כלל ההכנסות ואיתן גם יקטן או ייעלם הפוטנציאל להרוויח. כלומר, המצב ישתנה משמעותית ולא דווקא לטובה.

על יחסים והסכמים

אם ניקח כנתון שחלק מאיתנו נמצא בקשר זוגי שני או יותר, ולחלק מאיתנו ילדים בוגרים או אולי אין לנו ילדים, או שאולי ילדינו אינם גרים לידינו, הרי שהכנסנו עוד מרכיבים להיערכות לקראת הפרישה מעבודה פעילה, או בכלל לחיים בגיל המבוגר יותר, ובוודאי שלקשר אישי חדש. להכרה בבני זוג כידועים בציבור יש משמעות רבה והשלכות, לעיתים מרחיקות לכת, ביחסים בין בני הזוג (החלת הלכת השיתוף, זכויות פנסיה, תשלום מזונות אזרחיים, מדור לאישה ועוד), וגם ביחסים החיצוניים עם צד ג' (מתן זכויות ירושה, קצבאות שארים, תגמולים ועוד).

נוכח השלכות אלה ובקביעת בית המשפט, ראוי לנקוט משנה זהירות בעת הכרה בבני זוג המקיימים מערכת יחסים אינטימית **כידועים בציבור**, שמא הכרה כזו תחטא לכוונתם של מי מבין בני הזוג אשר ביקש אך לקיים מערכת יחסים אינטימית עם

בן הזוג האחר, ללא מחויבות משפטית, חוזית עם השלכות כלכליות. הסכם יחסי ממון מגדיר מראש את אופן ההתייחסות שלנו לרכושנו ומכאן חשיבותו הרבה –

- מה הרכוש האישי הנפרד של כל אחד מבני הזוג?
- מה רכוש משותף – למשל רכוש שרכשנו באמצעים משותפים או אולי רכוש שנרכש בתקופת החיים המשותפים, או אולי רכוש שקבענו שהוא יהיה רכוש משותף?
- מתי רכוש ייחשב כרכוש אישי – למשל רכוש שהבאנו עימנו לחיים המשותפים ונרכש בעבר, או אולי רכוש שרכשנו באמצעים אישיים בתקופת החיים המשותפים, או אולי רכוש שמימנו את רכישתו ממכירת רכוש שהיה בבעלותנו בעבר ונמכר בתקופת החיים המשותפים?
- מתי הוא ייחשב כרכוש משותף ואילו כללי התנהגות נחיל בהתייחס לרכוש אישי פרטי ולרכוש משותף עם בן או עם בת זוג?

תמיד יש חשיבות רבה לעריכת הסכם יחסי ממון, אך במיוחד במערכת זוגית שנייה ויותר (בין שמחמת פטירת בן הזוג הקודם ובין שמחמת גירושין) של בני הזוג. כלומר, כשכל אחד מבני הזוג מביא עימו לחיי הזוגיות החדשה רכוש מחייו הקודמים ובני הזוג מבקשים להגדיר בבירור את יחסי השיתוף ביניהם, וגם להגן על ילדיהם (אם יחסי השיתוף לא יוגדרו בהסכמות בין בני הזוג יחולו הלכות משפטיות שונות על בני הזוג שלא בטוח שהם היו מודעים להן מראש ולא בהכרח יסקפו את רצונם). ההסכם הוא תולדה של דו-שיח בין הצדדים וגיבוש הסכמות ביניהם, ואז הצדדים מקבעים ומגבשים את ההסכמות במסמך משפטי.

תמיד יש חשיבות רבה לעריכת הסכם יחסי ממון, אך במיוחד במערכת זוגית שנייה ויותר (בין שמחמת פטירת בן הזוג הקודם ובין שמחמת גירושין) של בני הזוג. כלומר, כשכל אחד מבני הזוג מביא עימו לחיי הזוגיות החדשה רכוש מחייו הקודמים ובני הזוג מבקשים להגדיר בבירור את יחסי השיתוף ביניהם, וגם להגן על ילדיהם (אם יחסי השיתוף לא יוגדרו בהסכמות בין בני הזוג יחולו הלכות משפטיות שונות על בני הזוג שלא בטוח שהם היו מודעים להן מראש ולא בהכרח יסקפו את רצונם). ההסכם הוא תולדה של דו-שיח בין הצדדים וגיבוש הסכמות ביניהם, ואז הצדדים מקבעים ומגבשים את ההסכמות במסמך משפטי.

חשיבות לחתימת הסכם כזה יש גם במקרה של בני זוג שאינם מעוניינים להינשא, בין שמטעמים אידאולוגיים ובין שמטעמים אחרים. חשוב לדעת כי הגדרת בני זוג כ"ידועים בציבור" היא הגדרה של סטטוס משפטי שבצידו זכויות וחובות בתחום הכלכלי. זה מעמד משפטי שחוקים רבים מתייחסים אליו, כולל חוק הירושה. בהחלט עלול להיווצר מצב שבו בני זוג או מי מהם לא בהכרח ראו את עצמם כידועים בציבור, אולם מערכת היחסים שלהם נכנסה להגדרות של ידועים בציבור במשפט, על כל ההשלכות המשפטיות והכלכליות הכרוכות בכך.

מומלץ אפוא להיערך מבחינה משפטית ולהגדיר בהסכם את מהות היחסים הכלכליים בין בני הזוג, לרבות התייחסות לרכוש האישי, לרכוש עסקי, לרכוש שהתקבל או יתקבל בירושה או במתנה, לרכוש שרכשו או ירכשו בני הזוג בתקופת החיים המשותפים וכדומה, ומה דינו של רכוש שבן הזוג הביא עימו לחיים המשותפים.

אחד התיקים שטיפלתי בהם היה עניינם של ילדים יורשים שנקלעו שלא מרצונם למאבק ירושה מכווער עם אשתו השנייה של אביהם. סיפור המעשה כך היה: הורי הילדים התגרשו לאחר כשלושים שנות נישואין. לשניים לא היה הסכם יחסי ממון והם לא ערכו צוואות. במסגרת הסכם הגירושין נקבע כי דירת ההורים תירשם בשלמות ע"ש הבעל ובעתיד תיועד לילדי בני הזוג המתגרשים, אך כוונה זו לא נכתבה. האב נישא זמן קצר לאחר הגירושין לאשתו השנייה. כארבע שנים לאחר הנישואים, לקה בליבו האב ונפטר. השניים התגוררו בדירת הבעל-האב, שהזכויות בה הועברו אליו בשלמותן בעת גירושיו מאשתו הראשונה, אימם. האב לא הותיר אחריו צוואה כלשהי. האישה השנייה הגישה בקשה לתת צו ירושה שלפיו ייקבע כי היא כאשתו תהא היורשת על פי דין של מחצית מרכושו של בעלה, כולל זכויות בדירה שנרכשה בכלל בנישואים הראשונים. ילדי האב טענו כי יש להעביר את הדירה בשלמותה לזכותם הואיל והאישה השנייה לא תרמה מאומה לרכישתה, ובכל מקרה הייתה בעבר מחציתה בבעלות אימם, וכוונת ההורים הייתה להעביר את כל הדירה בסופו של דבר לילדיהם. סיכומו של דבר – תביעת האישה התקבלה. התוצאה יכלה להיות שונה לחלוטין לו היה האב עורך צוואה ומוריש את דירתו לילדיו, או אם במסגרת הסכם הגירושין היו מעבירים חלק מהזכויות או את כולן לילדים, לצד הגנה על זכות המגורים של האב. יש פתרונות משפטיים רבים שיכלו להבטיח גם את זכויות ילדי בני זוג שהתגרשו וגם את זכות המגורים של בן הזוג. זאת דוגמה שבה חוסר מודעות מלכתחילה פגע בילדי האב ויש להניח שככל הנראה גם לא תאם את רצונו.

מקרה אחר אירע כשאב ערך צוואה והוריש את מלוא זכויותיו בדירת המגורים (שרכשו הוא ואשתו הראשונה, כלומר אם ילדיו) לאשתו השנייה. ילדי בני הזוג לא קיבלו מאום מרכוש שהיה בבסיסו רכוש של הוריהם ומי שנהנו ממנו היו האישה השנייה וילדיה. גם במקרה כזה יכלה היערכות משפטית נכונה – עריכת הסכם יחסי ממון, הסכם גירושין וצוואות – לשמור על זכויות הילדים ברכוש המשותף של ההורים.

גם אם נערכנו מראש וערכנו הסכם יחסי ממון, נותרו לפחות עוד שני תחומים להסדרה מראש. האחד, **תחום הירושה** –

הם בן הזוג המקבל 2/3 והיורשים האחרים מקבלים את השאר. כך נאלצה האלמנה לחלוק דירה אחרת, שהייתה בבבעלותה ובבעלות הבעל, וכספים שהיו בחשבון עם יורשים אחרים וללא ספק היתה בכך משום פגיעה כלכלית בה. היערכות והתייעצות מראש היו פותרות את הבעיה. בתכנון וייעוץ נכונים היו השניים כותבים צוואות שבהן כל אחד מוריש את רכושו בשלמותו לבן או לבת הזוג, והוראה זו הייתה גוברת על הוראת ההורשה על פי דין.

אם כן, יש חשיבות רבה להיערכות המשפטית והכלכלית בגיל המבוגר. מדובר לא פעם בהליכים לא קלים, הכרוכים במחשבה רבה ובהתמודדות עם שאלות והכרעות אישיות, כלכליות ומשפטיות. למרות הקושי בגלל העיסוק ב"מה יקרה אם..." או ממחשבה על היום שלאחר לכתנו, רצוי וראוי להיערך לכך למעננו ולמען ילדינו ונכדינו. ■

של הבעל לא קיים משום שהצוואה לא נערכה בכתב ידו אלא בכתב ידה של אשתו. אף שלא היה שום ויכוח באשר לרצונו של האב, משלא הובע רצון זה באחת הדרכים שהחוק התווה – סוכל רצונו.

במקרה עצוב אחר שהגיע אליי היו שני בני זוג ללא ילדים. יש להניח שהם סברו שהם יורשים בשלמות האחד את השני ולכן לא ערכו צוואות. כך כאשר הבעל נפטר, הגישה אשתו בקשה למתן צו ירושה שלפיו היא יורשתו היחידה בשלמות. בקשתה נדחתה והיא הופנתה אליי. נאלצתי להסביר לה שהעובדה שבעלה לא ערך צוואה הכניסה אותה לגדר חלוקת עיזבון על פי דין – דהיינו הוראת חוק הקובעת מי הם היורשים בהיעדר צוואה. בהיעדר ילדים, למעט דירת המגורים שהועברה אליה בשלמות, הרי שעל פי קביעת החוק נחלק כל הרכוש האחר בינה 2/3 ובין אחייני הבעל שקיבלו 1/3, אף שהיא או בעלה לא הכירו אותם כלל. חוק הירושה קובע כי בהיעדר צוואה וכאשר אין לבני הזוג ילדים, יורשיהם (למעט דירת המגורים)

** המקורות והאסמכתאות שמורים במערכת לכל החפץ לקבלן.

* עו"ד יעל פנקס, עורכת דין העוסקת בתחום דיני ירושה ועיזבון, הסכמי ממון וייפוי כוח מתמשך, ועוסקת בייעוץ לגיל המבוגר.

המשך מעמוד 19 <<<

משכנתה הפוכה

מדובר במנגנון המאפשר להמשיך ולהחזיק בדירת המגורים ולקבל הלוואה מובטחת במשכנתה עבודה. האדם חי למעשה "על חשבון" נכס הנדל"ן שבבעלותו. מטרת הלוואה הן לעניינים שונים: מימון דיור מוגן, שיפוצים בנכס, הוצאות רפואיות ועוד.

גובה הלוואה נגזר משווי הנכס ומגיל הלווה, והריבית תהיה גבוהה יותר ממשכנתה רגילה. היתרון במשכנתה זו הוא שלא צריך להחזיר בתשלומים חודשיים ופירעון הלוואה מתבצע עם מכירת הנכס או פטירת הלווה.

קחו למשל את האפשרות הבאה: דייר יכול ליהנות מהון עבור מימון הפיקדון בדיור מוגן, וגם להשכיר את הדירה ולממן באמצעות דמי השכירות את התשלום החודשי (לכל הפחות את חלקו) עבור הדיור המוגן.

ניהול תיק השקעות סולידי ומימון המחייבה מהתשואה

יש המעדיפים להשאיר את כספיהם בהשקעות שונות והתשואה השוטפת משמשת להם למימון התשלומים החודשיים. לרוב

מודל כזה נבנה ומנוהל אצל מנהלי השקעות. הם מבינים את צרכי הלקוח ויש להם ניסיון בבניית תיק השקעות שיתאים לצרכים ולהעדפות של אותו לקוח.

הטבות מטעם המדינה להתאמות דירות והטבות מס

המדינה מעניקה הטבות לצורך התאמת דירת המגורים של קשיש עם קשיים בניידות ושיפור תנאי מגוריו על פי צרכיו. יש מבחני זכאות המביאים בחשבון את מצבו הפיזי והכלכלי של האדם, והסיוע ניתן כהלוואה או מענק.

לסיכום, אפשרויות המגורים לגיל השלישי הן מגוונות ומשתנות מאדם לאדם בהתאם ליכולותיו הכלכליות, למצבו הבריאותי והמשפחתי ולסביבת מגוריו. יש ערך רב בתכנון שינוי מקום וצורת המגורים שנים רבות לפני התרחשותו. למהלך זה יש השלכות לאדם עצמו ולבני משפחתו והיערכות מראש תביא ביטחון, איכות חיים טובה יותר ולעיתים קרובות גם חיסכון כלכלי. ■

* עו"ד רקפת שפיים, היא עורכת דין העוסקת בתחום הגיל השלישי, דיור מוגן ושירותים משפטיים הנלווים לאוכלוסייה זו.

בעיקרון צוואה היא מסמך המשקף מעשה אישי לחלוטין שחייב להיות עצמאי, נטול השפעה או תלות ברצון של מישהו אחר, והיא מסמך שאפשר לשנותו בכל עת.

עריכת צוואה אפשרית בכמה דרכים, בהתאם להוראות החוק ולרצון המצווה –

- א. צוואה שנערכה, נכתבה ונחתמה בכתב ידו של המצווה.
- ב. צוואה שנערכה בכתב יד או בהדפסה, שעליה חתום המצווה ושני עדים חתמו לאחריו בהעידים שהוא הצהיר בפניהם שזו צוואתו, והוא ערך אותה מרצונו הטוב והחופשי, והם חתמו אחריו.
- ג. צוואה שנכתבה או נאמרה בפני רשות (רשם בית משפט/ כומר/קאדי/רב) והיא הוסיפה את אישורה וחתימתה לאחר חתימת המצווה.
- ד. צוואה שנערכה ונחתמה בפני נוטריון (כעד יחיד).

ה. צוואת שכיב מרע – אדם השוכב על ערש דווי כהגדרת הרמב"ם: "מי שתשש כוח כל גופו וכשל כוחו מחמת החולי עד שאינו יכול להלך על רגלו בשוק והרי הוא נופל על המיטה – הוא הנקרא שכיב מרע" (רמב"ם הלכות זכייה ומתנה ח, הלכות ב, ד, כד, כו). זאת צוואה שהוכחתה לא קלה, אך היא אפשרית.

- ו. צוואה הדדית (צוואה שעורכים שני בני הזוג בעת ובעונה אחת) שכללי השינוי שלה שונים מהרגיל. בעיקרון צוואה היא מסמך המשקף מעשה אישי לחלוטין שחייב להיות עצמאי, נטול השפעה או תלות ברצון של מישהו אחר, והיא מסמך שאפשר לשנותו בכל עת. צוואה הדדית היא מקרה חריג של ממש מבחינה זו. במקרה זה עורכים שני בני הזוג בריבונות שני מסמכים דומים או זהים, שיש בהם סוג של הסכמות הדדיות ותלות, והחוק, בהחרגה לכלל הרגיל החל על צוואות, מאשר אותם ואף מגן עליהם. הגנה זו נעשית בדרך של קביעה בחוק הירושה של כללים מיוחדים לשינוי צוואה הדדית, השונים מאלה החלים על צוואה רגילה. ערכה של צוואה הדדית הוא אפוא בעיגון הסכמות בין בני זוג, לעניין אופן ודרך חלוקת רכושם לאחר מותם.

דוגמה לחוסר ידע שהוביל לתוצאה לא רצויה הייתה מקרה של שני בני זוג שערכו צוואות בכתב יד. האישה ערכה את צוואתה בכתב ידה וגם כתבה בכתב ידה את צוואת בעלה. כך רכושה חולק ליורשיה על פי צוואתה שאותה היא כתבה, אולם רצונו

כאשר ההסכם שערכנו יקבע את החלוקה ואת הזיהוי הרכושי, ויגדיר מה שלנו, אולם הוא לא יקבע מי יקבל את הרכוש שלנו לאחר פטירתנו. ככול שניערך לכך, כן נוכל בהשלמה לקבוע איך ובאיזה אופן, ולמי יחולק רכושנו לאחר פטירתנו. בין לבין נותר, הנושא האחר שעליו יש לתת את הדעת הוא איך ומי ינהל את רכושנו כשלא נוכל לקבל החלטות בעצמנו. בשני נושאים אלה, החוק מאפשר לנו באמצעות ייפוי כוח מתמשך (מופיע בתיקון לחוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות שנכנס לתוקף באפריל 2017) לקבוע מראש איך ינהגו בנו כאשר לא נהיה במיטבנו ולא נוכל לנהל את עניינינו באופן עצמאי, מושכל והגיוני.

צוואות, ירושות ו"שאר ירקות"

חוק הירושה קובע למעשה שני נתיבים שונים לקביעה מי הם יורשי האדם ומי יזכה ברכוש שלנו (העיזבון) בהגיע יום פקודה. וכך קובע חוק הירושה –

סע' 1. במות אדם עובר עזבונו ליורשיו.

סע' 2. היורשים הם יורשים על פי דין או זוכים על פי צוואה; הירושה היא על פי דין זולת במידה שהיא על פי צוואה.

משמע, הכח והזכות בידינו לקבוע מי יירש אותנו ומה יירש כל יורש. יש לכך חשיבות רבה ביותר כי המשמעות היא שנוכל להפעיל מנגנונים שונים להגנה על יורשים שאנו סבורים שהם זקוקים לה. למשל, אם אחד מיורשינו אינו בקו הבריאות או סובל מלקות וזקוק להגנה מיוחדת, נוכל לעשות זאת בדרך של הקמת קרן נאמנות עבורו (מצב נדרש לעניין קטינים כמו גם לעניין יורשים בעלי לקויות). כך נוכל לעשות איזון כספי בחלוקה בין היורשים, נוכל להעניק את רכושנו שווה בשווה, או להעניק חלקים מסוימים ליורש מסוים ועוד.

לצוואה אין תוקף בעודנו בחיים, יהיה לה תוקף רק אחרי פטירתנו ולאחר שרשם הירושות ייתן לה תוקף. כל עוד אנו בחיים זכותנו לצוות כעולה על רוחנו, לבטל, לשנות ולהוסיף ככל שנחליט.

אם לא נערוך צוואה, יחולק רכושנו בין היורשים בהתאם לקביעות החוק, במעגלי יורשים מסוימים – בני זוג, ילדים וכדומה, בהיעדרם של הורים, אחים ואחיות וכדומה.

רשימת היורשים על פי דין עלולה לגרום לפגיעה כלכלית בבן הזוג שלנו כאשר בהיעדר צוואה, יחולק הרכוש שנותיר אחרינו בין בן הזוג לילדים, ובהיעדר ילדים, יחולק חלק מהרכוש בין בני הזוג ליורשים אחרים. לכן מומלץ לערוך צוואה, כולל בניית מנגנון מתאים להגנה על האמצעים הכלכליים של בן הזוג ושל ילדינו. היוועצות בעורכי דין המתמחים בתחום יכולה לסייע לתפור צוואה למידותיו של הלקוח ולצרכיו.

שולם
.P.P
7001

מכתב שטח מאת בקהילה

הפעולה
הנדרשת
מכם